

FORSVARERES TILLIT TIL POLITIET

Om strafferettsadvokaters tillit til politiet og spesielt til politiets arbeid i straffesaker.

Kandidatnr: 344

Veileder: Leif Petter Olaussen

Leveringsfrist: 25. april 2003

Til sammen 17 618 ord

14.05.2003

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	5
1.1	UTGANGSPUNKTET FOR OPPGAVEN	5
1.2	PROBLEMSTILLINGEN FOR OG HENSIKTEN MED OPPGAVEN	6
1.3	DEFINISJONER OG AVGRENSNINGER	6
1.3.1	"STRAFFERETTSADVOKATER"	6
1.3.2	"TILLIT"	7
1.3.3	"POLITIET"	7
1.4	KILDER	7
1.4.1	KILDER SOM ER BENYTTET I OPPGAVEN	8
1.5	OPPBYGNING AV OPPGAVEN	8
1.6	METODE	9
1.6.1	KVALITATIV METODE	9
1.6.2	INTERVJUTYPE OG INTERVJUOBJEKTER	10
1.6.3	HVORDAN INTERVJUENE FORLØP	11
1.6.4	FORSVARERROLLEN OG BETYDNING FOR SVARENE	11
1.6.5	METODISKE FORBEHOLD	11
2	<u>FORSVARER – NÅR?</u>	12
2.1	RETTSREGLENE, KRAV OG RETT PÅ FORSVARER?	12
2.1.1	UNDER HOVEDFORHANDLING	12
2.1.2	UNDER ETTERFORSKNING	12
2.1.3	VED VARETEKTSFENGSLING	13
2.2	FORSVARERE – VANLIGE ADVOKATER	13
3	<u>UNDERSØKELSEN: HAR FORSVARERE TILLIT TIL POLITIET?</u>	13
3.1	INTRODUKSJON	13
3.2	TILLIT ELLER MISTILLIT?	14
3.3	HVA TILLITEN ER BEGRUNNET I?	14
3.3.1	SYSTEMET	14
3.3.2	GOD ARBEIDSUTFØRELSE	15

3.3.3	OMRÅDER FORSVARERNE HAR SPESIELL GOD TILLIT TIL	16
3.3.3.1	Prioritert kriminalitet	16
3.3.3.2	Profesjonalitet	17
3.3.3.3	Tiltalebeslutningen	17
3.3.3.4	Etterforskningen	17
3.3.4	MOMENTER SOM FORUTSETTER TILLIT	18
3.3.4.1	Samarbeidet	18
3.3.5	TILLIT SOM RELATIVT FENOMEN	19
3.3.5.1	Person	20
3.3.5.2	Politidistriktets størrelse	20
3.3.6	KOLLEGER OPPFATNING	21
3.3.7	EN SAMMENLIGNING MED ANDRE KILDER	22
3.3.8	FØLGER AV EVENTUELL MISTILLIT	23
3.3.9	TILTAK SOM KAN BEDRE TILLITEN	24
3.4	KRITIKKEN	26
3.4.1	ARBEIDSUTFØRELSEN – KRITIKK	26
3.4.2	PRIORITERINGER – KRITIKK	28
3.4.3	ETTERFORSKNINGEN – KRITIKK	29
3.4.4	TILTALEBESLUTNINGEN – KRITIKK	35
4	<u>VURDERINGER AV HOVEDOPPFATNINGEN: TILLIT</u>	37
4.1	REGELBEGRENSNINGER	37
4.2	DOMSTOLENS KONTROLL	38
4.2.1	FORSVARERNES UTSAGN OM DOMSTOLENS KONTROLL	38
4.2.2	EN SAMMENLIGNING MED BRATHOLM/STRIDBECKS ARTIKKEL.	45
4.3	FORSVARERKONTROLL	47
4.4	POLITIETS FORHOLD TIL FRIHET OG MAKTMISBRUK	49
4.5	FORSVARERROLLENS BETYDNING	50
4.5.1	FORSVARERROLLEN GENERELT I STRAFFESAKER	50
4.5.1.1	Ivaretaking av klientens interesser	50
4.5.1.2	Varetekstfengsling	50
4.5.1.3	Etterforskningsfasen	50
4.5.1.4	Avhør	51
4.5.1.5	Subjektivitet, uavhengighet og seriøsitet	52
4.5.1.6	Skillet forsvarer-klient	52
4.5.2	FORSVARERROLLEN OG BRUDD PÅ MAKTUBALANSEN	52

4.6	FORSVARERROLLEN OG DENS BETYDNING FOR HOVEDOPPFATNINGEN OM TILLIT	53
4.7	VURDERINGER AV KRITIKKEN I UNDERSØKELSEN	56
<u>5</u>	<u>FORSVARERNE OPPFATNINGER AV Å KRITISERE I MEDIA</u>	<u>57</u>
5.1	HVA FORSVARERNE I UNDERSØKELSEN SIER OM MEDIA, UTTALELSER OG FREMSTILLINGER	57
5.1.1	OM FORSVARERNE EGNE MEDIEUTTALELSER	57
5.1.2	KRITIKKENS FORM OG FREKVENNS	57
5.1.3	ER FORSVARERNE KORREKT GJENGITT I MEDIA?	58
5.1.4	HVORFOR FORSVARERE GÅR UT I MEDIA MED KRITIKK AV POLITIET	59
5.1.5	PÅVIRKER MEDIA POLITIET?	59
5.1.6	HAR MEDIA TILLIT TIL POLITIET?	60
5.2	HVORVIDT ER DET SOM SKRIVES I AVISER REPRESENTATIVT FOR FORSVARERNE SYN?	60
5.3	HVILKEN BETYDNING HAR MEDIEFREMSTILLING OG MEDIEADGANG FOR FORSVARERNE TILLIT TIL POLITIET?	61
<u>6</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>65</u>
6.1	OPPSUMMERING OG IMPLIKASJONER FREMOVER	65
6.2	BEGRENSNINGER I OPPGAVEN	66
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>67</u>
<u>8</u>	<u>VEDLEGG 1: SPØRSMÅLENE SOM BLE BRUKT TIL INTERVJUENE</u>	<u>A</u>

Forord.

Politiet er det organet som har ansvar for å opprettholde ro og orden.

Dette gjør de ved å drive forebyggende arbeid i samfunnet og ved å pågripe og tiltale lovovertredere. Adgangen til sistnevnte innebærer at politiet har stor makt i forhold til hva man kan pålegge et enkeltindivid å måtte innrette seg etter, både fysisk og juridisk. Etter politilovens § 8¹ kan politiet etter egen vurdering innbringe personer som forstyrrer den alminnelige ro og orden eller nekter å etterkomme pålegg fra politiet om å fjerne seg. Det er også politiet som beslutter om en etterforskning skal settes i gang, jf. strpl. § 225² og tar ut tiltale, jf. strpl. § 67. At slike oppgaver blir utført på den måte loven foreskriver og med respekt for enkeltindividet er viktig for både politiet, samfunnet og den person det gjelder.

Ut i fra dette kan vi konkludere med at politiet er et viktig organ i samfunnet og et organ som har stor makt, på grunnlag av rettsregler. Bakgrunnen for oppgaven er ønsket om å skrive om politiet, se på viktigheten av politiets arbeid og på nødvendigheten av at folk fester sin lit til det politiet gjør.

Denne oppgaven tar ikke for seg oppfatninger blant folk, men ønsker å fokusere på hvilken tillit en enkelt profesjon har til politiet; strafferettsadvokater.

Politi- og påtalemyndighet har en lovpålagt rolle i straffesaker i motsetning til i sivile saker. Strafferettsadvokater vil således i større grad enn andre komme i kontakt med resultater av og metoder i politiets arbeid, og dermed være mer rustet til å uttale seg på et bredt og frekvent grunnlag. De har også en fagkunnskap som gjør at de kan gi en profesjonell vurdering. Gruppen står både i et samarbeidsforhold og i et kontrollerende forhold til politiet.

Forsvareres tillit til politiet er et nytt og uutforsket tema og det finnes lite litteratur på området.

¹ Lov om politiet (Politiloven) av 4. aug. 1995 nr. 53.

² Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25. Alle paragrafhenvisninger i oppgaven heretter er til denne lov.

1 Innledning

1.1 Utgangspunktet for oppgaven

Strafferettsadvokater har vært mye fremme i media de siste par årene med ”hard” kritikk av politiets arbeid, særlig i forbindelse med store straffesaker. Som eksempler på slike saker kan nevnes Gry-saken, Orderud-saken og barneporno- saken.

I Orderud-saken gikk forsvarerne ut i media³ med påstanden om at *"Politiet følger bare ett spor"* istedenfor å *"gå bredt ut"*. Advokatene mente med dette at politiet hadde forsømt å spørre publikum om tips for å kartlegge alle hendelser rundt åstedet umiddelbart etter forbrytelsen var skjedd. Dette var en kritikk mot politiets etterforskning.

Påstand om at objektivitetskravet ikke var fulgt, illustreres av et utspill i Gry-saken⁴. Her mente forsvareren at saken mot Gamal Hosein hadde en *"rasistisk undertone, der politiet angivelig fabrikkerer bevismateriale og indisierekker som ensidig stemmer med politiets teori"*.

I barneporno-saken⁵ gikk derimot forsvarerkritikken ut på at en pågrepelse ble utført til større ulempe for siktede enn hva som var nødvendig, altså en kritikk mot politiets handlemåte (overskridelse av proporsjonalitetsprinsippet⁶). Politiet hadde her pågrepet siktede på jobben, og situasjonen ble beskrevet av advokaten som at de kom *"rennende inn på arbeidsplassen i en svært famøs sak"*.

På bakgrunn av slike uttalelser, som det også finnes flere eksempler på, kan man få inntrykk av at strafferettsadvokater synes politiet gjør en dårlig jobb og har liten tillit til politiets arbeid. Spørsmålet jeg stilte meg selv etter å ha vurdert disse medieoppslagene var om de gjengir en faktiske situasjon at forsvarere ikke har tillit til politiet, eller om de er uttrykk for noe annet? Har forsvarere så liten tillit som media gir inntrykk av?

³ Aftenpostens internettsider 22.06.1999.

⁴ Dagbladets internettsider 03.04.2001.

⁵ Aftenpostens internettsider 30.08.2002.

1.2 Problemstillingen for og hensikten med oppgaven

Oppgaven tar sikte på å undersøke hvorvidt strafferettsadvokater har tillit til politiet generelt og spesielt til politiets arbeid i straffesaker. Jeg søker ved oppgaven også å finne grunner til at forsvarerne inntar det standpunkt de har og å kartlegge tankene som ligger bak disse grunnene.

Det er et mål å få frem det nyanserte synet som forsvarerne har om temaet, både hva de synes er positivt og negativt med politiet og dets opptreden i straffesaker. Videre vil det være et spesielt poeng i å finne ut hvilken innvirkning disse ulike positive og negative opplevelser og inntrykk har for advokatenes tillit/mistillit.

For å belyse temaet vil forsvareres forhold til instanser som de og politiet/påtalemyndigheten har kontakt med i sitt daglige arbeid også kartlegges, dvs. forholdet til domstolen, media og publikum.

1.3 Definisjoner og avgrensninger

1.3.1 "Strafferettsadvokater"

Oppgaven begrenser seg til å intervju bare strafferettsadvokater, dvs. advokater som i hovedsak arbeider som forsvarere i straffesaker. Dette utelukker imidlertid ikke at de også har befatning med sivile saker.

Begrepene "forsvarer", "forsvarsadvokat" og "advokat" brukes synonymt med "strafferettsadvokat".

⁶ Strpl. § 170a.

1.3.2 "Tillit"

Oppgaven har hovedfokus på tillitsspørsmålet og sier mindre om andre forhold som kan eksistere mellom forsvarer og politi, som f. eks samarbeidsrutiner, personlige relasjoner og lignende.

Begrepet tillit har blitt definert som ”det å lite på, trøste seg til”⁷. Synonymer som blir brukt er "tiltro", "forløsning", "håp", "lit", "fidus", "(god) tro", "anseelse" og "respekt"⁸.

1.3.3 "Politiet"

Med politiet menes både polititjenestemenn (utdannet ved Politihøyskolen) og påtalemyndigheten (i hovedsak jurister). Oppgaven har hovedfokus på politi og påtalemyndighetens arbeid inntil rettssak starter, dvs. til og med det tidspunkt der tiltalebeslutningen foreligger (og etterforskningen som oftest er avsluttet).

Polititjenestemennene har en ubetydelig rolle under rettssaken, og påtalemyndighetens arbeid består for det meste i prosedyre og argumentasjon. Dette arbeidet er dermed mindre interessant for mitt tema, men også ting som foregår på dette stadiet vil bli inkludert i oppgaven der det er av betydning for en helhetlig og naturlig fremstilling.

1.4 Kilder

Oppgaven gjengir en empirisk studie, dvs. ”undersøkelse basert på data innhentet fra virkeligheten”⁹ og i utgangspunktet er det forsvareres egne uttalelser som er mitt datagrunnlag for det som presenteres. Imidlertid vil disse utsagnene bli belyst ved hjelp av rettsregler, annen forskningslitteratur og undersøkelser, som kan være en hjelp til å gi videre forklaringer på det som blir sagt fra forsvarernes side i min undersøkelse.

⁷ Dokumentasjonsprosjektet sine internettsider, Nynorskordboka.

⁸ Cappelen's Synonymordbok, s. 151.

⁹ Repstad 1993, s. 124

1.4.1 Kilder som er benyttet i oppgaven

Det er 4 arbeider som vil bli trukket inn flere steder i oppgaven.

To av dem er juridiske spesialoppgaver med titlene ”Politiets forhold til media under etterforskning av straffesaker”¹⁰ og ”A perfect match - forsvarsadvokaters forhold til media”¹¹. En annen kilde er en innstilling om ”Politiets og forsvarernes forhold til mediene under etterforskning av straffesaker”¹². Disse 3 arbeidene gjengir undersøkelser som kartlegger forholdet de to yrkesgruppene i min oppgave har til media og temaet sammenfaller ikke direkte med min problemstilling. Likevel kan en del av svarene fra disse være interessante for sammenligning.

Videre vil en artikkel av Bratholm/Stridbeck¹³ ”Rettsikkerheten i praksis - en empirisk undersøkelse” bli trukket inn under punktet om domstolskontroll.

I tillegg vil en undersøkelse fra Media- og Markedsinstituttet A/S (MMI)¹⁴, det halvårslige tiltrobarometeret fra oktober 2002, om folks tiltro til samfunnsinstitusjonene trekkes inn.

Norske prosessregler, med dette ment straffeprosessloven av 1981, vil bli benyttet i fremstillingen av forsvarernes og politiets oppgaver i straffesaker.

1.5 Oppbygning av oppgaven

I innledningen i **kapittel 1** presenterer jeg problemstillingen og metoden for hvordan forskningsoppgaven ble gjennomført.

I hvilke situasjoner en advokat opptrer som forsvarer er temaet i **kapittel 2**.

¹⁰ Kandidat nr. 123 og 155 2002

¹¹ Mathiassen 2002

¹² Innstilling fra Fellesutvalget 2001

¹³ Lov og Rett 1998

¹⁴ Orginalundersøkelsen ble tilsendt fra Markeds- og Mediainstituttet A/S.

I **tredje kapittel** søker jeg å gjøre rede for forsvarernes hovedoppfatning og presenterer de momentene forsvarerne har gitt som begrunnelser for at tillit er skapt og opprettholdt.

Videre fremstiller jeg kritikken som forsvarerne har kommet med og drøfter betydningen som negative opplevelser og inntrykk har for tillitsspørsmålet.

Jeg vil i **kapittel 4** se på faktorer som, i tillegg til de begrunnelser forsvarerne selv har gitt, kan gi en forklaring på forsvarernes hovedsynspunkt. Her vil betydningen av regelverket, domstolsapparatet, forsvareroppgaver og politiets egen innsats bli diskutert.

I slutten av kapittelet søker jeg å analysere hva kritikken egentlig består i og vurdere hvor konstruktiv og berettiget den er. Her vil forsvarerrollen bli diskutert som et moment som har betydning for mengden av kritikk som settes frem og hvilken måte kritikk presenteres på.

Hvordan kritikken blir fremstilt i media og hvilken betydning dette har for forsvarernes tillit til politiet er temaet i **kapittel 5**.

Avslutningen i **kapittel 6** gir en kort oppsummering av oppgavens funn og nevner de svakheter som finnes ved oppgaven.

1.6 Metode

1.6.1 Kvalitativ metode

Jeg har for oppgaven benyttet kvalitativ metode i form av en intervjuundersøkelse. Kvalitativ metode tar utgangspunkt i et mindre miljø og fokuserer på å kartlegge egenskaper ved et fenomen istedenfor å fokusere på prosenter og antall. Formålet er å gå bak hovedoppfatningen og se på årsaker og nyanser som begrunner denne og å få frem tanker som finnes det utvalgte miljøet.

Denne metoden ivaretar således mine interesser i å få frem begrunnelser for og tanker rundt forsvarernes tillit til politiet, med forsvarernes egne ord og synspunkter.

1.6.2 Intervjutype og intervjuobjekter

Når det gjelder valg av intervju var alternativene respondentintervju (en person svarer på spørsmål), informantintervju (en person svarer på spørsmål om andre personer, situasjoner eller forhold) og retrospektivt intervju (intervju som handler om fortida)¹⁵. Intervjuene bestod for det meste av førstnevnte art, da forsvarerne uttrykte seg om egne tanker i forhold til et nåtidig tema. Derimot kom de også med uttalelser om andre situasjoner og tidligere hendelser for å illustrere sine standpunkt, og intervjuene ble således delvis informative og retrospektive.

Å plukke ut intervjuobjekter kan gjøres både ved tilfeldige metoder og gjennom forbindelser. Jeg valgte 4 forsvarere på bakgrunn av kjennskap til navnene deres og 2 etter veileders forslag, totalt 6.

Intervjuobjektene består av både kvinner (4) og menn (2) i ulike aldre, dette med utgangspunkt i et ønske om bredde i erfaring og alder.

Geografisk er det lite spredning da alle har sitt kontor i Oslo Sentrum. Det geografiske valget er basert på praktiske hensyn som ønsket om kort reiseavstand og bruk av lydbånd.

Spørsmålene jeg stilte forsvarerne ble formulert generelle og åpne, for å stimulere til intuitiv besvarelse og bruk av egen systematisering og terminologi hos intervjuobjektene. Spørsmålene er laget spesielt til denne undersøkelsen, og vil ikke falle sammen med noen av spørsmålene benyttet fra andre undersøkelser referert til i oppgaven.

¹⁵ Repstad 1993

1.6.3 Hvordan intervjuene forløp

Intervjuenes varighet varierte fra 30 min. til det lengste på litt over 1 time. Alle intervjuene ble utført på forsvarerens eget kontor og for alle ble det benyttet lydbåndopptak. Stort sett ble de samme spørsmålene stilt til hver av forsvarerne, men små variasjoner ble en naturlig følge da intervjuet tok form av en mer eller mindre uformell samtale. Ikke alle spørsmål ble besvart av hver enkelt forsvarer. Forsvarerne synes også å ha lettere for å komme med kritikk og modifikasjoner av sin tillitsoppfatning enn å presentere momenter som styrker hovedoppfatningen av tillit, til tross for at jeg både ved provokasjon og direkte spørsmål prøvde å få forsvarerne til å uttale seg mer om positive sider ved politiets arbeid som styrker hovedoppfatningen.

Tilbud om skriftlig taushetserklæring og lovnad om full anonymitet ble gitt den enkelte forsvarer før intervjuet startet.

1.6.4 Forsvarerrollen og betydning for svarene

Bratholm og Stridbeck¹⁶ mener at man som forsvarer lettere tar ”klientens side pga. godtroenhet, tilbøyelighet til identifikasjon, eller annet”. Videre sies det at ”lang erfaring kan utjevne sjansen for feilinformasjon på dette punktet. Hukommelsen kan også spille et puss, feilaktigheter kan likevel huskes bedre enn alminnelige saker”.

Advokatene i min undersøkelse arbeider i hovedsak bare som forsvarere og, man må derfor ta forbehold om at svarene i intervjuundersøkelsen kan være mer eller mindre preget av holdningene som ligger i denne ”forsvarerrollen”.

1.6.5 Metodiske forbehold

For det første vil svarresultatet fra intervjuene ikke gi noen representativ fremstilling av forsvareres holdning til temaet, slik bruk av kvantitativ metode kan gi mulighet for.

For det annet gir en kvalitativ undersøkelse vanskeligere sammenligningsgrunnlag da svarene ikke foreligger i like avgrensede kategorier, som for eksempel ved en enkét.

2 Forsvarer – når?

Før jeg går inn på selve undersøkelsen vil jeg redegjøre for på hvilke stadium en advokat opptrer som forsvarer i straffesaker.

2.1 Rettsreglene. Krav og rett på forsvarer?

I enkelte situasjoner har lovgiver ment at det er til siktedes beste å ha forsvarer og at siktede heller ikke har mulighet til å fraskrive seg slik hjelp. Dette kalles krav og er i straffeloven uttrykt ved ”skal”-regler.

Rett er noe man utøver etter eget ønske. I straffeloven er slike retter uttrykt ved ”kan”-regler.

Siktede velger forsvarer, jf. strpl. § 102. Dersom dette ikke skjer, eventuelt innen forholdsmessig tid eller er uhensiktsmessig, blir forsvarer oppnevnt av retten.

2.1.1 Under hovedforhandling

Man har i straffesaker som hovedregel krav på å la seg bistå av forsvarer i ethvert trinn av saken, dvs. når hovedforhandling er kommet i gang, se § 100 1.ledd, jf. strpl. §§ 96-99. Her finnes noen få unntak. Man kan også få oppnevnt forsvarer der ”særlige grunner” taler for det også i andre tilfeller, jf. § 100 2.ledd.

2.1.2 Under etterforskning

¹⁶ Bratholm, Anders og Ulf Stridbeck 1998

Derimot har man som siktet eller mistenkt ikke et slikt krav under etterforskning, se strpl. § 94, men man har likevel en rett til å la seg bistå dersom man ønsker det, f. eks i avhør. Dette kan bli problematisk i de tilfeller forsvarer ikke har krav på oppnevning (hvor det offentlige har ansvaret for kostnadene) og klienten, gjerne i saker med gjengangere, mangler penger.

2.1.3 Ved varetektsfengsling

Der en person fremstilles for varetektsfengsling skal han ha forsvarer uansett, jf. § 98. Det er ikke før selve fengslingsmøtet kravet kan gjøres gjeldende, men man har før den tid fortsatt en rett, se forrige punkt.

2.2 Forsvarere – vanlige advokater

De fleste som er forsvarere, jobber sjelden bare som dette. Forsvarere er vanlige advokater som er forespurt eller oppnevnt til å ta seg av en straffesak, og som også driver med sivile saker og gjerne fungerer som bistandsadvokater. Forsvarere er således ikke en spesiell type advokater. I byene kan man derimot finne mer spesialisering og advokater som driver mye mer med straffesaker enn andre sakstyper, noe som er tilfelle for mine intervjuobjekter.

3 Undersøkelsen: Har forsvarere tillit til politiet?

3.1 Introduksjon

De neste kapitlene gir en systematisk fremstilling av svarene fra intervjuene og sammenligner disse med annen forskningslitteratur. Da det ikke finnes noen andre arbeid som omhandler dette temaet isolert, vil relevant litteratur og forskning som behandler likestilte og parallelle temaer bli trukket inn. Dette skjer etter hvert som de

kan belyse ulike punkter i min oppgave, og bare i den grad det tjener dette formålet. Kildenes innhold vil bli introdusert når de aktualiseres. Hvilke arbeid som benyttes er allerede presentert under pkt. 1.4 i innledningen.

Forsvarernes svar blir referert til eller direkte gjengitt med kursivskrift.

3.2 Tillit eller mistillit?

På spørsmålet om forsvarerne har tillit til politiet ble de oppfordret til å gi et ja/nei-standpunkt.

Av de 6 som uttalte seg, konkluderte halvparten av dem lett med at de generelt har tillit til politiet, mens 2 andre hadde større problemer med å gi et polarisert ja-svar og ønsket å modifisere standpunktet sitt innledningsvis. En ville sagt ”tja” dersom det var tillatt. Bare én hadde mistillit, altså et nei-svar, men også dette var modifisert.

Konklusjon: 5 ja, dvs. tillit og 1 nei, dvs. ikke tillit.

3.3 Hva tilliten er begrunnet i?

Forsvarerne gir ulike begrunnelser for hovedstandpunktet. Om positive inntrykk politiet har gitt og som har resultert i tillit, gir forsvarerne disse svarene.

3.3.1 Systemet

Den første forklaringen som begrunner tillit til politiet er basert på at

”politiet er en utøvende makt”. ” For å kunne utøve makt så har de en strengt regelstyrt virksomhet og de er underlagt domstolskontroll. I hovedsak så fungerer det.”

Forsvarerne gir her uttrykk for en tillit til politiet fordi politiet er en del av et system som fungerer på en slik måte at det begrenser muligheten for at ting kan gå galt. Regelverk og kontroll er faktorer som setter ytre ramme for hva politiet kan foreta seg.

Det blir også uttrykt en tro på at politiet selv er lojale til dette systemet . En av forsvarerne sier at hun *”har tillit til at politiet i veldig liten grad her i landet lar seg f. eks korrupere”*. Hun sier også at hun har tillit til at politiet *”innenfor sine forutsetninger gjør det de kan”*.

En annen forsvarer sier også at det kan være ting å utsette på politiets arbeid, men hun *”oppfatter ikke at de driver med snusk”*.

3.3.2 God arbeidsutførelse

Et annet moment forsvarerne trekker frem som en av grunnene til tillit er at politiet har en god arbeidsutførelse generelt.

Den ene forsvareren mener at *”utover landet er det masse tilfeller hvor de opererer godt i forholdet til lokalsamfunnet”*.

En annen forsvarer uttrykker noe av det samme ved å si at *”på bakgrunn av erfaring har jeg inntrykk av at de gjør jobben sin, og at de gjør jobben sin så bra de kan. Jeg møter dem mest i hovedforhandling, og først og fremst påtalemyndigheten, og de fleste av dem gjør en grundig jobb.”*

En tredje forsvarer baserer et slikt syn på sin kontakt med politiet både som forsvarer og bistandsadvokat. Han sier at han *”jevnt over opplever politiet som flinke ved mottakelse, innlevering av anmeldelse, hvordan man blir tatt imot”,* og at *”det følges opp seriøst med tanke på etterforskning osv.”*.

Helhetsinntrykket av politiets arbeid er således at dette er kvalitetsmessig godt. Dette har en av advokatene poengtert ved å si at den kritikken som forsvarerne kommer med, gjerne er *”mer saksbetinget enn bilde på en generell oppfatning. For advokater som*

driver mye med strafferett så har de en del småsaker, og jeg tror ikke mange av de vil si at det fører til store problemer med politiets arbeid generelt, som vil føre til svekket tillit.”

Her antyder forsvareren at kritikk ikke nødvendigvis går ut over hovedtilliten. Denne diskusjonen vil jeg ta opp i pkt. 4.6.

3.3.3 Områder forsvarerne har spesiell god tillit til

Forsvarerne oppgir også andre grunner til tillit når jeg spør etter begrunnelser. Imidlertid vil jeg kategorisere dette som eksempler på spesielle ting forsvarerne har tillit til at blir godt ivaretatt, ikke som årsaker til tillit.

3.3.3.1 Prioritert kriminalitet

Forsvarerne uttaler at de har spesielt god tillit i prioriterte sakstyper.

Dette ”vil gjerne si alvorlige saker som f.eks voldtekt. I slike saker vil politiet sette inn ganske store ressurser og ta det alvorlig.”

En forsvarer har derimot tillit til kvaliteten også i mindre prioriterte sakstyper, men mener at arbeidet vil ta lenger tid. Han sier at *”gjelder det en mindre overtredelse av straffeloven, f.eks legemsfor nærmelse, så er det klart at politiet også tar det alvorlig, men det er ikke like store ressurser som settes inn der og det vil kunne ta veldig lang tid.”*

Sakens alvor og tilgjengelige ressurser vil således ha betydning for hvilke saker forsvareren har mest tillit til at det blir utført et godt arbeide i.

3.3.3.2 Profesjonalitet

Noen forsvarerne har også tillit til at politiet som hovedregel opptrer profesjonelt .

En advokat sier at det er ” *forståelse for at man har ulike roller som man skal spille*”. Forsvarere blir også ” *profesjonelt mottatt når en møter til avhør og skal bistå en klient, eller det er noe som må tas opp i forbindelse med at man har en klient i varetekt*”.

3.3.3.3 Tiltalebeslutningen

De fleste advokater mener at tiltalebeslutningen som er tatt ut av politiet, som oftest er riktig. Det sies at ” *noe annet ville være en skandale!*”

En av advokatene modifiserer det hele og sier om tiltalebeslutningen ” *at det er mer riktig enn galt, det tror jeg, altså 51 %*.” Men hun tror ikke politiets riktighet overstiger 51 % noe særlig.

En tredje mener derimot at det er litt ” *både og*”.

3.3.3.4 Etterforskningen

Bare én av forsvarerne uttrykker eksplisitt at han har tillit til at etterforskningen er bra nok. Likevel får jeg inntrykk av at forsvarerne, på samme måte som for tiltalebeslutningen, jevnt over har tillit til at etterforskningen blir godt nok utført. Inntrykket baseres på at kritikken forsvarerne kommer med på dette punktet, fremstilles som unntak fra en hovedregel. Dessuten mener forsvarerne at det å legge politiets faktum funn til grunn i rettssaker, som hovedregel er riktig, noe som støtter opp om denne forklaringen.

En av grunnene til at det ikke er blitt sagt mer positive ting om etterforskningen, er at jeg ikke har spurt forsvarerne eksplisitt om dette. Forsvarerne selv kan ha glemt å

presisere det, da de i egenskap av sin forsvarerrolle på et generelt grunnlag kan ha lettere for å huske negative opplevelser av politiet enn positive.

Om forsvareren synes objektivitetsplikten generelt blir overholdt er jeg litt mer usikker på, da kritikken på det punktet er massiv og forsvarerne ikke sier noe positivt om saken. Heller ikke her har jeg noen konkrete utsagn i datagrunnlaget om saken. Men sammenholdt med det faktum at forsvarerne som hovedregel synes etterforskningen, tiltalebeslutningen og faktumet som grunnlag i retten er riktig, vil det være mest logisk å svare bekreftende på at forsvarerne som hovedregel synes objektivitetsplikten er overholdt av politiet.

Nå er det ikke alltid til siktedes fordel at det blir foretatt en grundig etterforskning fra politiets side. En av forsvarerne sier selv at dersom en jobber for at det ikke skal bli tatt ut tiltale *”så er det helt opplagt at man ber om slike etterforskningsskritt under saken, og da er det viktig at å ikke sove under etterforskningen og overse det”*. Dersom det uansett vil bli tatt ut tiltale, kan det være strategisk lurt å beholde det manglende som et motangrep i hovedforhandlingen. At politiet i disse tilfeller gjør en glipp vil da kunne komme siktede tilgode.

3.3.4 Momenter som forutsetter tillit

3.3.4.1 Samarbeidet

Til tross for at forsvarere og politi/påtalemyndighet står i et kontradiksjonsforhold til hverandre, mener de fleste av forsvarerne at de har et godt samarbeid med politiet. Da godt samarbeid forutsetter (noen grad av) tillit, er dette også et moment som illustrerer forsvarernes hovedoppfatning av tillit.

Alle forsvarsadvokatene sier at de har mye kontakt med politiet i det daglige, både ved telefonkontakt, brevskrivning og i retten. Om denne kontakten uttales det:

”Jevnt over så må jeg si at det fungerer greit.”

Også en annen forsvarer har benyttet betegnelsen ”stort sett greit” og ”brukbart” på samarbeidet. Hun mener dette rett og slett ”går på ren folkeoppdragelse”.

I en ensidig positiv uttalelse er det en av advokatene som sier at hun føler hun har ”et veldig ålreit samarbeid med politiet.”

En annen forsvarer er mer negativ og uttaler at ”politiet mener at forsvarere er et hår i suppa. Politiet har ikke respekt for forsvarers oppgave og prøver å unngå forsvarer av legitime eller illegitime grunner.”

En annen synes det varierer. Noen kan man ha et fortrolig og godt samarbeid med, mens andre kan man ikke snakke med. Hun sier at ”kontakten er veldig forskjellig. Igjen så har du det at det er mennesker. Noen er det veldig greit å bare snakke med, og med noen så vet jeg at jeg må ha alt skriftlig.”

En av forsvarerne mener at det har skjedd en utvikling de siste årene mot et mer polarisert forhold mellom advokat og forsvarer, altså en større dreining mot kontradiksjon på bekostning av fokus på samarbeid.

Forsvarerne mener samarbeidet er et gjensidighetsspørsmål og tror at også forsvarerne må bidra til det forholdet. Det sies at dersom man vil investere i et godt samarbeid med politiet, så krever det at man er ”tydelig og ærlig i det man gjør, definerer uenighet og tar ting opp på en redelig måte. En klargjort uenighet er en ærlig uenighet, en upublisert uenighet kan skape veldig store problemer, også for fremtidig samarbeid.”

Samarbeidet er således i hovedsak godt, selv om noen modifikasjoner presenteres.

3.3.5 Tillit som relativt fenomen

Forsvarerne tar forbehold om at tilliten kan være relativ, eller situasjonsbetinget.

En av advokatene gir direkte uttrykk for dette og sier at ”man noen ganger kan ha tillit til politiet, andre ganger ikke”.

Et moment som sies å ha betydning for tilliten er forsvarerens egne erfaringer (tidligere møter og hendelser).

3.3.5.1 Person

Tillit sies å være personavhengig. En av forsvarerne trekker frem en spesiell tillit til statsadvokater, og sier at hun har tillit til enkelte politifolk og jurister. Det sies at årsaken til eventuell mistillit veldig ofte er klønete oppførsel og uerfarenhet hos politijuristen.

3.3.5.2 Politidistriktets størrelse

Når det gjelder tillit og politidistriktenes størrelser det ulike oppfatninger blant advokatene.

Flere av advokatene mener at politikammerets størrelse, og således organisering og effektivitet, varierer geografisk. Disse forsvarerne setter skillet mellom land og by og mellom små og store kammer i Oslo.

Mange av advokatene mener at byene er verst både når det gjelder ukultur, dårlig struktur og organisering, og da særlig Oslo. En advokat sier at politiet i Oslo er ganske ineffektive. Advokatene mener at et tungrodd system og ressursmangel er årsakene til den tvilen som oppstår om kvaliteten på politiets arbeid, og at det hele er et stororganisasjonsproblem. En advokat sier at *”det er ingen grunn til å ha tillit til en del seksjoner i Oslo. Men sånn utover landet har jeg stort sett tillit.”* Denne advokaten har forskjellig tillit til de ulike kamrene innad i Oslo også.

Andre har derimot uttrykt mindre tillit til politiet på landsbygda og sier at *”når du kommer ut på mindre steder så kommer veldig mye fortere utenforliggende ting inn også.”*

En forsvarer har derimot *”inntrykk av at det er helt det samme, uansett hvor det er.”*

Når de gjelder validiteten av disse svarene så må det sies advokatenes uttalelser om forholdene utenfor Oslo nok er mindre basert på direkte kjennskap til hvordan situasjonen er.

3.3.6 Kollegers oppfatning

Når forsvarerne blir spurt om de tror kolleger har tillit til politiet blir svarene mer usikre. Her føler de fleste at det er vanskelig å uttale seg på sine kollegers vegne og man kan vel kanskje regne med at de i stor grad har uttalt seg på vegne av seg selv.

En av strafferettsadvokatene tror kollegene er mer kritiske enn seg selv og sier at *”de har kanskje en litt krassere holdning til politiet enn meg, da jeg selv er relativt fersk.”* Advokaten mener at en slik kritisk holdning kan komme av mer erfaring og dermed også flere negative opplevelser med politiet.

En annen mener kollegers oppfatning av politiet varierer og sier at *”det kommer helt an på hvem du spør. Noen av forsvarerne sier at politiet lyver, og noen av dem hisser opp klientene til å tro at politiet er de største skurkene.”*

De andre forsvarerne *”tror de fleste advokater vil si at de har tillit til politiet”*. Det hører med forsvarerrollen å være kritisk, og det at en forsvarer f. eks eksaminerer en politimann hardt i retten betyr ikke nødvendigvis at han synes tjenestemannen er en ”bad-guy”. Inntrykket utad er ikke nødvendigvis lik holdninger innad hos forsvarerne.

De intervjuede advokater tror at det er noen ting som alle i forsvareryrket vil være enig om, for eksempel det *”at det er en uheldig situasjon at klienten blir avhørt uten at forsvareren er tilstede og at det er en uheldig situasjon med pågripelse fredag og fremstilling mandag”*. Dette er situasjoner forsvarerne mener vil gi redusert tillit hos alle forsvarere.

3.3.7 En sammenligning med andre kilder

Ann I. Mathiassen har i sin spesialoppgave "A perfect match" gjengitt en intervjuundersøkelse der temaet var forsvareres forhold til media slik forsvarsadvokatene ser det selv. I denne kvalitative undersøkelsen uttalte de 14 forsvarerne seg også om sin egen rolle generelt og i forhold til politiet, noe som illustrerer dette med hovedtillit versus mye kritikk.

Forsvarerne i Mathiassens oppgave uttaler at de er mer kritiske i forhold til politiets arbeid og at det *"er mindre aksept fra forsvarernes side om at det politiet legger fram er riktig. Vi er mer kritiske. Det er sunt. Det er ikke av vond vilje, men vi har mindre tillit til etterforskningsresultatene, til materialet som legges fram."* Vi har *"ikke mindre tillit til politiet som organ"*.

Dette stemmer med det inntrykk som de fleste av mine intervjuobjekter har gitt. Man har mindre tillit og er mer kritisk enn før, dette pga en større bevissthet rundt politiets arbeid som styrt av mennesker og ikke automatisk nøytral. Like fullt består hovedtilliten.

Mathiassens forsvarere mener også at den kritiske holdningen skyldes forsvarernes egne erfaringer med politiets etterforskningsmateriale, for eksempel deres tiltalebeslutning som igjen blir grunnlaget for en dom. Også her ser man en klar parallell til min oppgave.

Dette med hovedtillit versus mye kritikk er et tema som også bli berørt i Instilling fra Fellesutvalget, fremlagt 25. oktober 2001. Dette arbeidet søkte primært å sette ned veiledende normer for politiets og forsvareres uttalelser til media på etterforskningsstadiet. Arbeidet er basert på forsvareres, polititjenestemenns og journalisters svar på et utsendt spørreskjema som utvalgets deltakere selv formulerte. I innstillingens kapittel 4 stilles det spørsmål ved om politi og forsvarere er fiender eller samarbeidspartnere?

Utvalget mente via media å ha fått inntrykk av at folk flest mente det forelå sterke motsetninger mellom politi og forsvarere. Når de i forsvarer/politi-undersøkelsen ba om

uttalelser om egne og motpartens sterke og svake sider, tydet svarene på at det er et gjensidig respektfylt forhold mellom politi og forsvarere, men at det *”i enkelte saker selvsagt har forekommet tilspissede forhold”* mellom de to parter.

Dette bekrefter også svarene fra min rapport om at hovedregelen er tillit, unntaket mistillit. Der mistillit foreligger er det et mer saksbasert fenomen enn en generell oppfatning.

3.3.8 Følger av eventuell mistillit

Her er spørsmålet på hvilken måte det at forsvarerne har tillit, har innvirkning på forholdet mellom forsvarer og politi/påtalemyndighet.

Selv om ikke politiets kritikkverdige forhold har gått utover hovedtilliten har forsvarerne en del meninger om hva som vil være følge av mistillit, og begrunner med dette hvorfor det er så viktig å opprettholde tilliten. Forsvarerne uttaler at det å ikke ha tillit kan føre til :

1)Dårligere samarbeidsklima, som vil gå utover samfunnsmessig effektivitet og tiltaltes trygghetsopplevelse.

2)Færre tingrettsaker (tidligere forhørsrettsaker). Der forsvarer har dårlig tillit til politiet vil det *”smitte over”* på tiltalte som kan nekte å samarbeide. Politiet vil da ikke få noen tilståelse, selv i de saker hvor det er klart at siktede er skyldig. En slik konsekvens bidrar til unødvendig bruk av rettsapparatet, og dermed tid og penger, og fører til mer ineffektiviteten i rettssystemet.

3)En annen advokat mener at det ikke får *”noen andre konsekvenser utenom at en blir litt forsiktig overfor politiet, passer på at en ikke gjør noe galt og samtidig følger godt med på hva politiet gjør”*.

Også to andre forsvarere trekker frem dette forsiktighetsmomentet. Den ene mener det fører til at forsvarere går inn i etterforskning og ønsker å være tilstede under avhør. Den

andre sier det fører til at man ikke har noen garanti for fortrolighet og gjør at man ikke tør konferere med politiet på et slikt grunnlag.

4)Et synspunkt er at mistillit vil utvikle ” *en manglede lojalitet i forhold til spillereglene*”.

Men forsvarerne mener at hvorvidt tillit er tilstede, uansett ikke vil ha noen betydning for saken, da ” *det er domstolen avgjør*” og ikke partene.

Uttalelsene tyder på at advokatene mener at mistillit til politiet som oftest ikke vil gå utover resultatet i saken (utenom der man ikke har forhørsrettssaker, resultatet kan da i stedet bli frifinnelse), men at kvaliteten av arbeidet og stemningen i arbeidsforholdet mellom politi og forsvarer vil lide. Det vil også føre til merarbeid, da daglige og praktiske operasjoner kan vanskeliggjøres dersom det foreligger mistro. Har man tillit kan man kanskje ta opp problemer uformelt i fortrolighet med politiet, uten at man trenger å være så forsiktig. Dette vil gi bedret effektivitet.

3.3.9 Tiltak som kan bedre tilliten

Selv om tilliten er tilstede, må den opprettholdes og kan alltid forbedres. Forsvarerne i undersøkelsen ga en del forslag på hva som kunne gjøres bedre fra politiets side og som ville ha utslag på forsvarernes tillitsskala. Temaene i disse forslagene er nært knyttet til den kritikken som er fremsatt av forsvarerne, og gjelder i hovedsak forbedringer på områder som forsvarerne per i dag ikke er fornøyd med.

For det første nevner forsvarerne tiltak som er knyttet til ressurser, prioritering og organisasjon. De mener politiet må:

1)Bedre effektiviteten og gjøre noe med tilgjengelighet og kommunikasjon, f. eks bemanne sentralbord, journalkontor og forværelse slik at man lettere kan få tak i politijuristen som er ansvarlig for saken.

2)Bedre organiseringen av Oslo-politiet. At det er et skille mellom tjenestemenn og politijurist, og at nyutdannede sitter og leder etterforskning er utilfredsstillende. Kanskje skille politi og påtalemyndighet, slik man har gjort i Sverige? Etterforsker må da stå til ansvar for det han gjør.

3)Ha lavere prioritet på de gjengangskriminelle som er narkomane. Dette er et samfunnsproblem som bør løses på andre måter enn fengsling.

4)Informere mer om hva som foregår i saken og hva de vurderer, og gjerne være mer åpen for dokumentinnsyn.

For det andre har forsvarerne en del forslag som gjelder politiets bruk av metoder og politiets holdninger, spesielt overfor siktede. Forsvarerne mener om politiet at:

1)*”De kan være litt forsiktige med å holde folk til enhver tid.”*

Advokaten mener også at varetektsfengsling ofte skjer på feil grunnlag. Klienter sitter inne selv om det ikke er noen fare for gjentagelse .

Videre mener hun at politiet bør *”ha et bedre forhold til klienten og til spørsmålet om hvilke personer han får kontakt med”* når klienten er varetektsfengslet. Politiet må ha vurderer hvem klienten kan ha kontakt med uten at det går ut over etterforskningen, istedenfor å generelt avskjære kontakt.

2)De må få opp oppklaringsprosenten ved andre midler enn å fokusere på tilståelser.

3)De bør forberede seg bedre på alle rollene de skal fylle. I det ene øyeblikket skal de ta seg av fornærmede, i det andre øyeblikket en som er mistenkt, men kanskje uskyldig. En forsvarer sier at polititjenestemenn skal *”skifte mellom de ulike situasjonene på 0,0 og man forventer at de skal klare det på en god måte”*.

4)De må ta problem på alvor internt, akseptere at ting foregår på den måten det gjør og slå hardt ned på handlinger som ikke er slik de skal være, ikke benekte problemenes eksistens. Politiet må også være nøye på å *”følge sine egne regler”*.

3.4 Kritikken

Til tross for at de fleste av advokatene i hovedsak har tillit til politiet, blir det uttrykt misnøye over utførelsen av politiets arbeid på ulike områder. Kritikken fra forsvarerne er svært omfattende, og eksempler på negative opplevelser og oppfatninger er mange. Forsvarerne retter kritikk eksempelvis mot politiets arbeidsutførelser, prioriteringer, etterforskning og tiltalebeslutning. Hvilke deler av disse områdene forsvarerne er kritiske til, vil jeg utdype i de neste 4 underpunkt.

Disse negative opplevelsene og oppfatningene har, i følge forsvarerne, større eller mindre innvirkning på tilliten. Isolert sett har hvert moment ikke så stor effekt at misnøye på dette ene området fører til mistillit. Da ville nok hovedoppfatningen vært det motsatte, siden alle forsvarere nevner minst én negativ side ved politiet. Hvor mye som skal til for at tilliten skal ”tippe over” til mistillit er usikkert.

3.4.1 Arbeidsutførelsen – kritikk

Selv om noen av advokatene synes politiet generelt gjør en god jobb, blir det fremført kritikk om at politiets arbeidsutførelse er for dårlig.

Det finnes flere uttalelser på at forsvarerne synes saksbehandlingen er dårlig på flere punkter. Her retter kritikken seg mot det prosessuelle arbeidet i saker.

For det første er det et synspunkt at saksbehandlingen tar for lang tid. Forsvarerne uttaler at ting går sakte, særlig i Oslo. Eksempler på ting som tar lang tid er den påtalemessige avgjørelse (dvs. tiden det tar fra etterforskning er ferdig til det foreligger en tiltalebeslutning) og tilbakemelding fra politiet. Videre er det enormt med utsettelse. Man får ikke oversendt dokumenter raskt nok og blir ikke varslet på en effektiv måte. Spesielt tar ting lang tid i nedprioriterte sakstyper.

Forsvarerne mener at årsakene til dette er ressursmangel og at det er folk i en stor organisasjon som utfører arbeidet. Ressursmangel fører til ineffektivitet i utførelsen av

de praktiske oppgavene og mye opphopping av saksmapper . At politiet er en stor organisasjon betyr at ting skal igjennom mange ledd. Byråkratisering er et nøkkelord.

Man påpeker derimot at ting heller ikke skal gå for fort, da effektiviteten ikke skal gå på bekostning av grundigheten i arbeidet, og således rettssikkerheten.

For det andre er det synspunkter på at det er for mye ”rot i systemet”.

Det sies at dette skyldes politiets *”elendige struktur og organisering, spesielt i Oslo”*.

En av grunnene til dette ”rotet” er at politiet har en stor gjennomtrekk av fullmektiger. Dette fører til at det er vanskelig å vite hvem som har sakene og at det er vanskelig å følge opp disse. Advokatene uttaler at

”saker forsvinner, saker blir borte” og ”plutselig er det en annen etterforsker som har saken.” ”Når du ikke vet, så får du heller ikke levert ting til etterforskeren det gjelder som skal levere til klienten.”

Dette fører til mangel på informasjon, som går utover forsvarerens eget arbeid.

En forsvarer sier at når det gjelder skriftlige henvendelser så *”virker det nærmest som hovedregelen er at de ikke skal besvares snarere enn at de skal besvares”*. En annen mener at det er en tillitsbrist i *”det å ikke bli fortløpende orientert om hva som skjer i en sak”*. *”Det er en del som har den forståelse at det ikke er før i rettsmøte jeg har innsynsrett til dokumenter, og som ikke forstår at det er absolutt siste frist.”*

I tillegg er det *”et problem å nå frem til etterforskeren på telefonen”*. En av advokatene bruker *”uforholdsmessig mye tid bare på å ringe til politiet for å få en opplysning som i seg selv er helt ukontroversiell å innhente”*. Hun sier at *”tilslutt kan man nærmest bli drevet til vanvidd når man har brukt en halv dag på telefonen for å finne ut om det er foretatt en påtalemessig avgjørelse.”*

I en saksoppsporing kan man få problemer da journalkontoret ikke kan gi ut sensitive opplysninger på telefonen, og det fører til at man bruker enda lengre tid.

For det tredje uttales det at politi og påtalemyndigheten til tider er dårlig forberedt. Det sies at politiet *”ikke gjør noe med en sak, har ikke tid til det, før rett før fengsling.”* Og

”det er ikke sjelden vi møter på heseblesende aktorer som har fått hele saken 2 dager før hovedforhandling og de er dårlig forberedt.”

Dette skyldes også ressursproblemer. En forsvarer sier at *”de trenger rett og slett flere jurister, også i etterforskningen.”*

Et annet moment er at ”samarbeidet mellom polititjenestemenn og politijurister er for dårlig. Dette fører til dårlig etterforskning og dårlig bevisvurdering” (som etter forsvarerens mening har ført til for mange frifinnelser).

Det blir også hevdet at kunnskapen til juristene er for dårlig.

Slik manglende kunnskap skyldes til en viss grad, når det gjelder Oslo, at det finnes et annerledes og nytt kriminalitetsbilde i innvandrerkriminalitet. Dette krever mer og annen kunnskap enn man tradisjonelt har hatt.

En sier at stevnekontoret ikke fungerer. *”Man klarer ikke å få folk lovlig stevna og de når ikke tak i folk.”*

En av forsvarerne uttaler at disse praktiske problemene ikke berører et tillitsspørsmål, bare et ineffektivitetsspørsmål. De praktiske momenter som er nevnt vil føre til et kvalitativt dårligere arbeid, som selvsagt er et viktig punkt, men ikke essensielt for følelsen av tillit.

3.4.2 Prioriteringer – kritikk

I intervjuene kom det frem synspunkter på at politiet har for mye fokus på nye og kompliserte kriminalitetsformer, som økonomisk- /organisert- /innvandrerkriminalitet og således at politiet prioriterer feil. For forsvarerne påvirker dette tilliten. En av advokatene sier:

”Dette innebærer i praksis at såkalt hverdagskriminalitet blir nedprioritert, og det er et spørsmål om dette er riktig prioritering.”

En mener også det er for stor ressursbruk på å fylle ut de siste få tiltalepunktene i saker med narkomane, der de allerede har 15-20 tiltalepunkter og de siste 5-10 ikke har noen betydning for verken straffeutmåling, allmenn- eller individuellpreventiv effekt. Man mener generelt at gjengangere er generelt i større fokus enn andre og at dette ikke er god kriminalpolitikk. Det sies at gjengangerkriminalitet, som gjerne begås av narkomane, er et samfunnsproblem som må løses ved andre metoder enn arrest, dom og fengsling.

Det er heller ikke tillit til at man prioriterer hensynet til siktede opp mot andre arbeidsoppgaver som politiet har. Hvor en klient sitter fengslet på restriksjoner (pga. f. eks bevisforspillelsesfare) tror en av forsvarerne at politiet ikke prioriterer arbeidet med den saken slik at fengslingsperioden blir kortest mulig.

Det sies videre at det er en tendens til at etterforskningsskritt blir tatt rett før fengslingstiden går ut, eller ikke i det hele tatt.

3.4.3 Etterforskningen – kritikk

Det er politiets arbeid på dette stadiet forsvarerne retter mest kritikk mot/har minst tillit til.

Den sterke kritikken på dette området må nok ses i lys av hva som er forsvarerens rolle og plikt; passe på at ingen er uskyldig dømt og at bevisene i saken holder. Forsvareren skal ivareta siktedes/tiltaltes rettigheter i hele prosessen. Gjennom den sterke kritikken av etterforskningen får advokatene vist at de er flinke og våkne advokater.

Kritikken må også ses i lys av hva som er politiets oppgaver og rolle i en straffesak. Hovedoppgaven for politi og påtalemyndighet er å oppklare straffbare forhold og å få den skyldige stilt for retten med krav om straff. Det er således politi og påtalemyndighetens oppgave å bringe en sak til doms.

Politiets hovedoppgave skal videre skje så raskt som mulig for å utsette siktede for minst mulig ulempe, se strpl. § 226 3. ledd. Paragrafens 1. ledd forutsetter at tiltale skal

tas ut så snart ”nødvendige opplysninger” foreligger. Dette forutsetter at det foretas en grundig etterforskning.

For utførelsen av denne oppgaven, og spesielt i etterforskningen, har politiet en objektivitetsplikt. Regelen for denne plikten er å finne i strl. § 226 2. ledd. Dette er en ”skal”-regel, jf. ordlyden. Det er i utgangspunktet ikke forsvarers oppgave å passe på at faktorer også til siktedes gunst ligger i fokus i politiets etterforskning, dette skal politiet selv ta seg (se Hov 1999). Dette synspunktet kan ses i sammenheng med at forsvarer selv ikke har noe myndighet etter straffeprosessloven til å iverksette og styre etterforskning.

Politiet har i denne prosessen kontakt både med fornærmede og siktede i sitt arbeid. Siktede møter de eventuelt. ved pågrep eller fengsling foretatt etter strpl. Kap. 14. Her har den pågrepte for eksempel anledning til å forklare seg, jf. § 180. Den fornærmede møter politiet gjerne ved anmeldelse, jf § 223. Begge disse møtene skjer med polititjenestemenn, ikke politijuristen.

Forsvarerne er selvfølgelig opptatt av at politiet følger de rammer som regelverket har satt opp for sistnevnte, primært på eget initiativ, subsidiært etter påpeking fra advokaten i saken. Da politiet har en rolle som samfunnets ivaretaker, og som følge av dette er forsvarerens (og klientens) motpart, vil dette alene være en faktor som fører til en del forsvarerkritikk.

Forsvarerne i min undersøkelse retter spesiell kritikk mot politiets håndtering av objektivitetsplikten og mener at den ikke blir overholdt i tilstrekkelig grad av politiet under etterforskning. En av forsvarerne uttrykker dette ved å si at etterforskningen ikke er nøytral og objektiv og at den, ” *nok til tider og kanskje litt vel ofte, er lagt opp eller innrettet etter en oppfatning politiet har gjort seg ganske tidlig i fasen*”.

Dette fører til at ”*en forsvarer hele tiden må være obs. på å følge med på om politiet tar de nødvendige etterforskningsskritt, da også de som vil kunne vise at siktede enten ikke er skyldig eller at siktede har oppført seg slik at det vil kunne ha positiv innvirkning på straffutmåling*”.

En forsvarer mener at det også har skjedd en endring, en svekkelse, av objektivitetsplikten de siste årene hun har arbeidet med straffesaker. Dette skyldes at det

har skjedd et skifte i fokus fra objektivitet til kontradiksjon i forholdet mellom forsvarer og politi/påtalemyndighet. Sistnevnte part er blitt mer opptatt av hva forsvarer vil ta seg til, og tenker at forsvarer vil gripe inn dersom de er på tynn is, enn hva de selv skal gjøre. En av grunnene til dette er ifølge advokaten at forsvarerne har blitt mer pågående og aktive i bruk av rettsmidler, noe som fører til objektiviteten blir ivaretatt uten at politi og påtalemyndighet er våkne nok.

Alle advokatene i undersøkelsen trekker frem objektivitetsplikten som et spesielt viktig moment for at rettssikkerheten ivaretas .

Når det gjelder synet på om politiet har til hensikt å bryte med objektivitetsplikten eller ikke, er det ulike utspill. En av advokatene mener bruddet på denne plikten kommer som følge av at politiet gjerne blir så engasjert i prestisjen i å oppklare en sak at de glemmer å være objektiv. Han tror ikke det skyldes vond vilje hos politiet.

En annen av forsvarerne, som også sier at etterforskningen ofte har et tendensiøst fokus på å "klare å få en person til å tilstå", mener at dette er en bevisst handling fra politiets side.

Sistnevnte forsvarer uttaler også at politiet er svært utholdende og nekter å vurdere å skifte standpunkt. Hun sier at *"de har en veldig negativ side og det er at de aldri gir opp."* De sier gjerne *"nei, jeg mener han er skyldig og jeg vil prøve saken"*.

Som følge av denne holdningen går politiet i retten også i saker hvor de ikke har nok bevis. En advokat sier at hun har *"opplevd 2 ganger at påtalemyndigheten har trukket saken i løpet av forhandlingen fordi de har sett at her er det ikke bevis". "Men det er jo helt spesielt."*

En av advokatene mener at det å ha en så lettvintholdning til å ville prøve saken er et utslag av at politiet ser det hele som saksdokumenter og glemmer det menneskelige aspektet. Hun sier: *"Jeg reagerer jo på dette. Hvis det ikke er tilstrekkelige bevis til domfellelse, så skulle ikke klienten min være nødt til å bli utsatt for det å gå i retten, men den siden av det ser ikke politiet."*

Forsvarere har også fått fortalt fra klienter historier som viser at politiet benytter seg av ufine metoder under avhør og innhenting av opplysninger. Historiene gjentar seg og kommer fra flere hold, inkludert "vanlige mennesker". Politiet bruker blant annet trusler om fengsel for å innhente tilståelser, og sier til siktede at han/hun er skyldig. Siktede får heller ikke tilbud om advokat, som han/hun har rett på, og særlig gjelder dette for utlendinger.

Forsvareren her sier selv at *"hvis jeg hadde blitt utsatt for noe og blitt beskyldt for en straffbar handling ville jeg aldri gått i et politiavhør. Jeg ville nektet og så ville jeg bedt om å forklare meg rettslig."*

Hvorvidt disse holdningene er et utslag av en ukultur i politiet eller ikke, er forsvarerne litt uenige om.

En av forsvarerne mener at tendensene er utslag av en subkultur i politiet generelt.

En annen modifierer dette litt og tror at *"dersom det er 2 i hvert kull som er dårlige politifolk, så ødelegger de for alle andre."* *"Men det er vanskelig å si at det er et generelt problem, det er veldig forskjellig fra kammer til kammer."*

Om politiets holdninger uttales det videre at man har opplevd politivitner som forklarer seg subjektivt i retten. En forsvarer har *"opplevd i retten at polititjenestemenn direkte lyver og blir tatt i det"*. *"Den ene gangen sa polititjenestemannen at tiltalte var en kjent kriminell i byen."* *Da jeg spurte om når han hadde sett klienten sist, sa politimannen at det var for et par måneder siden. Da kunne jeg dokumentere at klienten ikke hadde vært i Norge på 2 år."*

En av forsvarerne mener at politiet ikke nødvendigvis generelt står og lyver, men er *"forundret over en del av de forklaringene jeg hører og måten de beskriver en del situasjoner på, som de må skjønne at ikke kan være riktig"*.

En annen advokat ser det som helt uproblematisk og mener om politiet at *"hovedregelen er ganske klar: det er alminnelige, fornuftige folk der"*. *"Men man har nok noen galninger der som man har blant advokater!"*

En annen observasjon som blir presentert er at polititjenestemannens mengde erfaringer har betydning for dennes holdninger. En advokat sier om politivoldsaker at hun

”synes det er litt interessant å se at det er politihøyskolestudenter, ute i praksis, som har anmeldt de erfarne politifolkene for politivold”. ”Det er de som ikke er institusjonalisert som reagerer på ting og anmelder. Dette viser hvor viktig det er at studenter får ’banka inn’ de riktige holdningene og får dem til å ’gro fast’ før de kommer ut i jobb og får alle påvirkningene. Og det er mer viktig her enn for de fleste andre yrker da politiet har en ekstrem stor makt. En god politimann gjør en bra jobb, og en dårlig politimann er så vanvittig farlig.”

Mange av advokatene mener at politiet selv ikke tar interne problemer alvorlig nok og at dette er med på å senke tillitsnivået hos forsvarerne. En mener at politiet selv er klar over problemene de har, med blant annet objektivitetsplikten, da de vet hva som blir sagt og gjort under pågripelse, avhør osv. Det at politiet i de siste års store straffesaker (Birgitte Tengs saken, Liland-saken, der uskyld har blitt påvist) ikke selv har kommet ut og tatt tak i problemet og innrømmet feil som er påvist er, ifølge forsvarerne, et dårlig tegn.

En av forsvarerne sier tilslutt at man også må ta høyde for at noen feil kan oppstå, da politiet også bare er mennesker, og at det er menneskelig å glemme og overse ting.

Summarisk er det lagt vekt på 5 hovedmomenter i advokatenes kritikk av politiets etterforskning:

1) Politiet har et sterkt ønske om å få en syndebukk.

Grunnen til dette tror den ene forsvareren er den faktor at politiet lever under et veldig oppklarings- og statistikkpress, og at ivaretagelsen av objektivitetsplikten er mer tidkrevende og brysom.

Det sies at det bakenforliggende ønske om å finne en skyldig bunner i å kunne vise til resultater som igjen har påvirkning på hvilke ressurser politiet får tildelt. En forsvarer mener at politiet til og med har benyttet omlegging i dataregistreringen for å heve oppklaringsprosenten på papiret. Hun gir som eksempel at ny subsumsjon og en annerledes registrering av statistikken gav en økning i antall voldtektsaker.

2) Den første som mistenkes blir ”tvunget” til å tilstå.

Forsvarerne ”synes politiet er veldig opptatt av at folk skal tilstå for enhver pris”.

Det påstås også at den pågrepne holdes på isolasjon fordi det er effektivt for å oppnå målet om tilståelse. ”Folk som sitter på glattcelle forteller hva som helst etter et par dager der.”

3) Politiet legger opp etterforskningen slik at den feller den anholdte person.

En forsvarer mener ”Politiet binder seg veldig fort og etterforsker ut fra det de har bestemt seg for.”

Et synspunkt er at problemet er større for gjengangerkriminalitet som f. eks narkotikasaker, for gjengkriminalitet og for unge kriminelle enn det er i virkelig alvorlige saker som drap, drapsforsøk, grove voldtekter og hvor ting blir virkelig omfattende. Da saken i sistnevnte tilfelle med større sannsynlighet kommer til å gå gjennom rettssystemet (tingretten, lagretten, høyesterett), mener forsvarerne at politiet her, i motsetning til i de førstnevnte sakstyper, blir veldig nøye på å opptre ordentlig og etterrettelig. ”Mens en stakkars jævel som han er lei av å se for n'te gang det er sånn; 'ja, Kenneth, nå tar vi deg for det der'.”

4) En fjerde kritikk mot etterforskningen er at det er altfor stor tiltro til fornærmedes forklaring. En forsvarer sier:

”Fornærmede blir trodd uten at man har noen form for kvalitetssikring på det som fornærmede sier. Jeg har en gjenopptagelsesak nå hvor det er helt utrolig at politiet ikke har etterforsket, ikke har sjekket opp de enkleste, mest åpenbare tingene. Fornærmede fortalte en historie, politiet la den til grunn, og så la de opp etterforskningen for å få den til å passe inn i forklaringen. Og når det likevel ikke passet inn så la de det bare bort. Her burde alle varsellamper kimt og kimt.”

Forsvareren mener dette kommer av at politiet har lite fokus på rettssikkerhet. Dette er underordnet hos politiet fordi de står midt i situasjonen og er for fokusert på det ”stakkars offeret”.

5)Overdreven og feil bruk av varetekt.

En av forsvarerne sier at vurderingen av hvilke metoder politiet ønsker å bruke er for dårlig. ”F.eks er politiets bruk av fengsling overdreven. De begjærer varetektsfengsling over en lav sko.”

Måten varetekt blir brukt på sies også å være kritikkverdig. Den ene advokaten gir som eksempel:

”Jeg har opplevd at en person sitter på glattcelle og skal fremstilles til varetekt etter 3 dager uten å ha fått barbert seg, vasket seg, pusset tennene eller fått klærne sine. Det er helt jævlig. Folk kan også sitte opptil en uke på politihuset, og det er helt ulovlig, uten dusj og do.”

Sammenligner man disse utsagnene med hva forsvarerne i Bratholm/Stridbecks undersøkelse sier om at politiet ikke er objektive, så ser det ut til at forsvarerne i tillitsundersøkelsen min synes det er et større problem enn strafferettsadvokatene i Bratholm/Stridbecks undersøkelse gjør. I spørsmålet om det eksisterte en enøyd påtalekultur (definert som snever enhetskultur av uniformerte og faglig selvtilfredse holdninger) var svarene hos Bratholm/Stridbecks intervjuobjekter ca. fifty – fifty: Ja, 9 %/delvis ja, 43 % og nei, 5 %/ neppe, 40 %.

3.4.4 Tiltalebeslutningen – kritikk

Noen av forsvarerne sier at tiltalebeslutningen ”ikke alltid er riktig”.

En av advokatene sier at et slikt feilresultat kommer av at ” påtalemyndigheten ikke møter siktede eller fornærmede og får deres versjon. (Man baserer seg kun på dokumenter)”. Forsvareren mener at tiltalebeslutningen er en ren troverdighetsvurdering

og at det å møte begge parter ville gitt et bedre grunnlag for vurderingen, og gjerne et annet resultat enn det foreliggende.

En annen advokat mener galt resultat kan komme av såkalt "følgefeil". *"Dårlig etterforskning kan føre til dårlig bevisvurdering og således for mange frifinnelser."*

En forsvarsadvokat mener at tiltalebeslutningen i småsaker som for eksempel tyveri og naskeri ofte blir feil, da politiet bruker liten tid på dem og gjerne ikke er så nøye med gjengangersaker, som slike småsaker ofte er. En sier at:

"For tyverier og naskerier kommer ofte feilen mest fordi ting har gått for fort og politiet ikke vet godt nok hva som egentlig er blitt gjort."

En forsvarer mener at feil i tiltalevurderingen i slike saker ikke fører til frifinnelse, som en advokat ovenfor nevnte, men at tiltalte blir feilaktig dømt:

Det påpekes av forsvarerne at de ikke mener det skal settes inn kjemperessurser på slike saker, siden mengden av dem er stor og fordi det er viktig med en viss effektivitet i saksavviklingen. Men selv om dette gjelder "småting", så er det veldig viktige for personen saken gjelder at en bare dømmes for de tingene en har gjort, og ikke også for ting som en ikke har gjort.

Også en annen forsvarer mener at gjengangere er den gruppe som i større grad blir offer for slike ekstra tiltalepunkter. Hun sier: *"Er det gjengangere med mange forhold, så har jeg inntrykk av at de heller tar med litt ekstra, og så frafaller de etter hvert som de ser hvordan rettssaken skrider frem."*

I store saker mener forsvareren derimot at feilen som oftest bunner i en for ensidig dominerende arbeidshypotese. Puslespillet blir lagt opp bit-for-bit etter et fastlagt utgangspunkt, og den rekke av skjønnsvurderinger som foretas vil således bli feil i forhold til faktum.

4 Vurderinger av hovedoppfatningen: Tillit

Et av hovedmomentene forsvarerne nevner som inngir tillit, er en tro på at systemet fungerer slik at regler og kontroll setter grenser for politiets arbeid. Jeg vil nå se litt nærmere på hvordan systemet fungerer, og vurdere betydningen dette har for ja-svaret de fleste forsvarerne i undersøkelsen gav.

4.1 Regelbegrensninger

Det er riktig at rettsregler setter rammer for politiet.

F. eks kan straffesaker bare dømmes i en domstol og dersom det foreligger en begjæring, jf. strpl. § 63. (Denne paragrafen illustrerer også den kontrollerende funksjon domstolen har som den avgjørende instans i lovsaker.)

Et annet eksempel er reglene for etterforskning. ”Etterforskning foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige”, strpl. § 224.

Formålet med etterforskningen er at den skal søke å innhente nødvendige opplysninger for ”å avgjøre spørsmålet om tiltale” og ”å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet”, strpl. § 226 litra a og b.

Strpl. § 226 gir også 2 viktige regler for hvordan etterforskningen skal foregå:

For det første skal man søke etter momenter som taler også til siktedes fordel, ikke bare det som taler til hans ulempe, jf. 2.ledd. For det andre skal den utføres ”så raskt som mulig og slik at ingen unødig utsettes for mistanke eller ulempe”, 3.ledd.

Men politiet har også frihet innenfor dette regelverket. Det er politiet v/påtalemyndigheten (i hovedsak juridiske embetsmenn, jf. strpl. § 55) som har kompetanse til å ta ut tiltalebeslutning i en del type saker, se § 67. Politiet har også makt til å henlegge en sak dersom de synes det er den mest hensiktsmessige løsning, også i de tilfeller hvor man har bevis. Hvordan politiet utøver denne friheten vil således ha stor betydning, da det er snakk om å bestemme at en person blir siktet eller slipper.

Forsvarerne har ovenfor kritisert politiets bruk av denne friheten og mener at politiet på flere områder går for langt i forhold til hva de bør. Derimot har politiet ikke gått så langt at tilliten fra forsvarerne ikke lenger er tilstede, og det virker som om det skal mye til før forsvarernes holdning blir omgjort til mistillit. Årsaken til dette kan ikke være regelverket alene, da det bare setter en ytre ramme. Hvilke andre årsaker som kan være av betydning vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven (se pkt. 4.4).

4.2 Domstolens kontroll

Det er også riktig at politi og påtalemyndighet er underlagt kontroll, ikke bare som del av et regelsystem, men også som del av et kunnskapssystem. De andre profesjonelle aktørene i en straffesak, fagdommere og forsvarere, har den samme kunnskap om regelverket som politiet og påtalemyndigheten selv, og kan derfor kontrollere om det som blir gjort er i samsvar med lovene.

For det første er politiet underlagt kontroll fra domstolenes side. Domstolen er det organ som tar den endelige avgjørelse og vil derfor være den som bestemmer f. eks hvilke bevis som legges til grunn i saken, hvilken vekt de ulike faktorer skal ha osv. Resultatet bestemmes ene og alene av domstolen, og det skal i utgangspunktet ikke være avgjørende hva politiet mener, da de representerer den ene part i saken og bare skal legge frem sine synspunkter. Men spørsmålet er om det i virkeligheten er så enkelt som dette formelle utgangspunkt, eller om politiet har noen påvirkning på domstolenes arbeidsutførelse?

4.2.1 Forsvarernes utsagn om domstolens kontroll

Forsvarerne i undersøkelsen min har litt ulike synspunkter på om de mener at dette ideelle utgangspunktet og intensjonen ved domstolskontroll blir oppfylt. Jeg spurte advokatene om hvordan de synes domstolene forholdt seg til politiet og hvilken betydning dette hadde for straffesakene de hadde hatt. Har politiets faktumfunn, forklaringer og bevisvurderinger stor innvirkning på sakens resultat?

1)Oppfatninger av hva som blir lagt til grunn i en rettssak.

De fleste forsvarerne uttrykte at *”politiets faktumfunn som blir regel stående i rettssaken”*. *”Det hadde jo vært merkelig hvis ikke hovedregelen var at påtalemyndighetens faktum ble lagt til grunn, det hadde jo vært en tragedie for hele systemet vårt!”*

Forsvarerne mener også at det ville være skandale dersom det politiet kom med i en rettssak stort sett ikke var riktig. Man mener derimot at politiet tar rett i de fleste tilfeller. Politiets faktumfunn er det som blir stående i en straffesak, og det med god grunn.

Noen ganger tar politiet selvsagt feil og på en måte som gjør at følgen blir frifinnelser. En advokat sier:

”At det skal være ca. 20 % frifinnelser, det er jo sunt for systemet. Men det kan ikke være så mye mer.”

En advokat tar derimot forbehold om teoretisk uriktighet, *”saker blir aldri 100 % riktig”*. Men de fleste saker blir tilnærmet riktig opplyst, mener advokatene.

Hovedregelen er således at politiets faktumfunn er det som blir lagt til grunn i straffesaker, og at dette som oftest er den riktige løsning.

At det å legge til grunn politiets beviser er feil løsning i noen saker, begrunnes med :

For det første at politivitners forklaring i straffesaker, og særlig narkotikasaker, feilaktig blir lagt til grunn av retten. Forsvarerne mener det er *” om ikke umulig, så vanskelig, å rokke ved troverdigheten til et politivitne hvor tiltalte har en helt annen versjon”*.

”Politiet har utrolig makt når de kommer og forklarer, og med sine vurderinger.”

Hvor stor betydning politiets versjon har varierer fra sak til sak, men en forsvarer mener at resultatet kan bli påvirket av dette og sier at *”det hender nok ikke ofte, men i alle fall ikke sjelden at det kan ha betydning for utfallet av saken.”*

At sakens resultat blir påvirket av politiets versjon gjelder særlig saker som angår vold mot tjenestemann under pågrepelse av mistenkt. En forsvarer mener politikolleger gjerne vitner for politimannen om en klar situasjon av vold, *"mens tiltalte selv har en annen oppfatning av situasjonen og sier at det bare var armer-og-bein i et kaotisk øyeblikk"*, og ingen intensjon om å utøve vold. I disse tilfellene synes en at anmeldelsesterskelen er for lav fra politiets side og at lojaliteten innad er farlig sterk.

At politiet er den som blir hørt skyldes, ifølge forsvarerne, at politiet har høyere troverdighet hos domstolen enn tiltalte. Selv om politiets grunnlag som oftest er det riktige, er det for stor automatikk i at deres versjon legges til grunn. Forsvarerne mener at domstolene kan være blinde for at tiltalte kan være uskyldig, siden de er vant med at de fleste som er tiltalt er skyldig.

Siktede (og forsvarerne) mener det ofte er et problem at både aktoratet og de som dømmer ikke greier å sette seg inn i livssituasjonen til klienten, og ikke forstår dennes formidlinger. Det uttrykkes at *"tankegangen til de profesjonelle aktører i domstolsapparatet ikke rekker utenfor Oslo 3-levesettet"*.

Dette er således kritikk mot at domstolene ikke omstiller seg for hver enkelt situasjon og lettere ser politiets situasjon enn tiltaltes.

Det sies videre at feil fra domstolene i større grad skjer ved varetektsfengsling enn for domfellelse, og at dette er et mer skjult problem.

Forsvarerne retter også kritikk mot at politiet ofte åpenbart synes å være sikre på at de har rett i sin sak. De sier at politiets oppførsel kan være nokså arrogant. Det er ulik holdning blant aktorer når det gjelder respekt for at det endelige arbeidet skal finne sted i rettsalen. Regelen er umiddelbar bevisføring, og avgjørelsesgrunnlaget er det som skjer i retten. Dette gjelder også for aktoratet. Derfor må politiet være mer åpne for at deres egen versjon bare er en del av bevisføringen og ikke nødvendigvis det som i hovedsak blir lagt til grunn for avgjørelsen.

2) Oppfatninger av domstolens holdninger til politiet.

Ifølge forsvarerne er grunnene til at politiet får så stor troverdighet at aktørene i rettssalen, dommere, lekdommere og jurymedlemmer, er litt for lite kritiske til politiets arbeid.

a) Dommerne.

Forsvarerne tror generelt at dommere har veldig stor tillit til politiet, og til tider vel mye tillit. Spesielt gjelder dette, som tidligere nevnt, i forhold til politivitner.

En forsvarer sier at *"dommere er altfor lite kritiske og altfor lite selvstendige"*.

"I varetektssaker er domstolen rene puddelen i forhold til politiet".

En annen forsvarer mener derimot at tilliten dommerne har til politiet vil variere. Den vil også være dårligere i Oslo da *"tilliten vil være litt opp og ned fra dommerne til en institusjon som opererer med så mye galt som Oslo Politidistrikt"*.

Andre advokater tror domstolene har grunnleggende, men ikke nesegrus og ukritisk tillit, og begrunner dette med at dommere har erfaring med at ikke alt er som det ser ut.

En forsvarer mener tilliten til dommerne er personavhengig, noe som både er en styrke og en svakhet for systemet. Det er et faktum at ulike aktører vurderer beviser ulikt, og forsvareren mener at noen dommere er flinkere til å vurdere tvil enn andre.

b) Lekdommere.

Strafferettsadvokatene har ulike oppfatninger av hvordan legdommernes kontrollvirksomhet fungerer. En tror at *"legdommere er relativt ukritiske til politiet"*. Det sies at lekdommere og jurymedlemmer har stor tiltro til politiet, og at de ofte er opptatt av hvordan polititjenestemenn (som er vitner i saken) vurderer ting, selv om lekdommers vurdering skal være selvstendig.

Andre mener at lekdommere er en viktig del av kontrollfunksjonene da *"lekdommere ikke er sosialisert inn i jussverdenen og mer kritiske enn dommere"*.

De er derfor veldig viktige for systemet. *”Meddommere lever i den virkelige verden, og har forståelse for klientens livssituasjon og hva som skjer der ute”.*

Og *”det viser seg at møter med de mennesker som er tiltalt ofte gjør inntrykk”.*

En annen sier at både jury og lekdommere fungerer som et sikkerhetsnett, selv om de ikke frifinner i større grad. (Men dissens er interessant likevel). Det ligger en modifikasjon i at det hender meddommerne blir overkjørt av rettsbelæringen.

En forsvarer mener det er litt varierende hvordan lekdommere oppfyller oppgaven sin. Noen ganger stiller juryen relevante og spennende spørsmål, andre ganger sovner de.

Forsvarerne tror imidlertid lekdommere er mer skeptiske nå enn tidligere pga de siste års mediasaker, eksempelvis Bjugn-saken. Sakene har vært en tragedie for påtalemyndigheten, og advokatene tror vanlige folk får dette med seg.

For å utdype problemstillingen om lekdommeres kontrollfunksjon, vil jeg se litt på det forsvarerne i undersøkelsen min uttalte om allmennhetens tillit til politiet. Det er vanlige folk som fungerer som lekdommere i retten, og hvilke oppfatninger allmennheten har vil således være relevant for diskusjonen.

De fleste forsvarerne tror allmennheten har tillit til politiet. En forsvarer sier:
”Jeg tror ikke allmennheten har noen grunnleggende mistillit til at det skjer noe misbruk i politiets arbeid.”

En forsvarer tror at de fleste mennesker ser på politiet som ivaretaker av ro og orden i samfunnet, og at denne positive oppfatningen resulterer i tillit.

En annen mener at tilliten er mindre i Oslo enn i resten av landet. Grunnen til dette er bl.a en nedprioritering av hverdagskriminalitet spesielt i Oslo-området.

Møter man derimot politiet som mistenkt, vil opplevelsen ha betydning for tilliten i negativ retning. En av forsvarerne mener at *”flere av de som kommer i kontakt med politiet, og f. eks uskyldig blir kastet på glattcelle, forandrer mening og mister fullstendig tilliten. De blir gjerne ekstreme andre veien.”*

Forsvarerne mener derimot at allmennheten har blitt mer skeptiske pga at det har blitt avdekket forhold v/politiets arbeid de siste år som skaker folk opp, fordi de i utgangspunktet hadde større tillit til politiet.

Forsvarerne tror altså at allmennheten generelt har stor tiltro til politiet. På hvilken måte føler forsvarerne at de bidrar til å nyansere denne oppfatningen ved å gi kritikk av politiets arbeid? Det virker som om forsvarerne er litt usikre på hvordan de selv blir oppfattet, men de tror generelt at de gir et mer negativt inntrykk enn politiet gjør. At forsvarerne kritiserer politiet vil ha liten betydning for folks oppfatning av politiet, mener forsvarerne selv. De tror at allmennheten vil ta politiets side i en eventuell uenighet, og mener dette skyldes at folk generelt er opptatt av bekjemping av kriminalitet og har et ønske om trygghet. Rettssikkerhet taper mot dette.

En av de spurte ” *tviler på at publikum har tillit til advokatene*”.

Grunnene til dette sies å være at folk tror det er forsvarers feil at klienten blir løslatt og at de ikke klarer å skille ikke mellom forsvarer og klient. Strafferettsadvokatene uttrykker:

”Forsvarers oppgave er å hjelpe til at folk ikke blir uskyldig dømt, verken mer eller mindre, men her foreligger det misforståelser hos folk.” ”Forsvarerne tror også at mange tenker at de bare meler sin egen kake og snakker for kriminelle. Folk stoler ikke på forsvarere og tror ikke på det de sier, da advokater forandrer mening like ofte som de forandrer klient.”

En advokat tror at forsvareres troverdighetsproblem er på bunnivå etter BA-HR-saken.

En annen advokat opplever derimot at dersom man setter seg ned og snakker alvorlig med folk så blir man hørt.

Forsvarerne konkluderer med at folk har mindre tillit forsvarerprofesjonen enn til politiet, og at kritikken forsvarere kommer med har liten eller ingen påvirkningseffekt på folks oppfatninger av politiet.

Media- og markedsinstituttets personlige omnibus fra oktober 2002 bekrefter at allmennhetens tillit til politiet er stor. Denne undersøkelsen, som kalles ”Tiltrobarometeret”, blir foretatt av MMI hvert halvår og spør om folks generelle tiltro til ulike samfunnsinstitusjoner i Norge, blant annet politiet.

Svarene fra denne undersøkelsen viser at 84 % av befolkningen har ”svært god tiltro”/”ganske stor tiltro” til politiet. Sammenlignet med de andre organene som innbefattes i undersøkelsen, har folk faktisk større tillit til politiet enn til noen annen samfunnsinstitusjon, dvs. blant annet; norske aviser for øvrig (71 %), domstolene (66%), Stortinget (44%), Dagbladet/VG (38 %) og Regjeringen (32 %).

Forsvarerne i min undersøkelse synes således å ha rett i sine antagelser om at allmennheten generelt stoler på politiet. MMI-undersøkelsen sier derimot ikke noe om tilliten spesielt i forhold til etterforskningsarbeidet, politiets vitneforklaringer i straffesaker og lignende, og en kan således ikke si noe sikkert om dette.

Forsvarergruppen var ikke med som noe institusjonsalternativ i MMI-undersøkelsen, men politiets topplassering tyder på at det skal mye til for at forsvarerne får like stor tillit blant folket. Forsvarerne kan således ha rett i sine antagelser om at folket til syvende og sist vil støtte politiet i større grad enn dem selv.

3) Oppfatninger om hvorvidt domstolskontrollen fungerer i tilstrekkelig grad?

Selv om advokatene har en hovedtro på at systemet fungerer, ser man også at de mener at domstolene er litt lite kritiske til politiet under rettergangen. Derimot stikker ikke dette problemet så dypt at forsvarerne tror det har betydelige utslag for sakenes utfall generelt, eller at de mister tilliten til domstolene. Problemet påpekes bare for enkelte typer saker og i enkelttilfeller. Konklusjonen blir at forsvarerne i undersøkelsen mener domstolskontrollen fungerer mer eller mindre slik den skal og begrenser politiets handlemåte godt nok til at systemet kan sies å fungere.

Her må nok vekten av forsvarernes utsagn modifiseres, da advokatenes opptatthet av at dommerne er for lite kritiske til politifolks utsagn i retten, er noe som kan ses som en forlengelse av forsvarerrollen. Forsvarerne skal ivareta klientens interessene ikke bare

på etterforskningsstadiet overfor politiet, men også under rettssaken. Som følge av denne oppgaven vil forsvarerne ha et stort fokus på hvorvidt dommerne er mer lydhøre overfor politiet enn overfor klienten.

En annen faktor som modifierer betydningen av denne kritikken er at det i svært mange saker foreligger andre bevis enn polititjenestemenns vitneprov, f. eks fingeravtrykk og andre tekniske bevis, vitneprov og lignende. Dermed kan politiforklaringen være bare en av flere momenter i vurderingsgrunnlaget, og ikke nødvendigvis den avgjørende faktor.

4.2.2 En sammenligning med Bratholm/Stridbecks artikkel.

Artikkelen gjengir en ikke-representativ undersøkelse der forfatterne intervjuet strafferettsadvokater for å finne ut hvordan de vurderer risikoen for uriktige domfellelse basert på sine egne erfaringer. I forbindelse med dette temaet uttaler strafferettsadvokatene seg også om hvordan de synes politiets arbeid og domstolens kontroll fungerer. Dette kan belyse det forsvarerne i min undersøkelse sier om det samme, og legge en større tyngde bak mine intervjuobjekters utsagn dersom det finnes fellestrekk.

Bratholm/Stridbecks undersøkelse:

I denne undersøkelsen svarte 40 % bekreftende på at de hadde opplevd en eller annen gang at uskyldige ble feilaktig dømt. Begrunnelser som ble gitt for dette i henholdsvis narkotikasaker og drapssaker¹⁷ var følgende:

- POLITIET er ikke objektive og skaper ofte en sydebukk. Ønsket om å finne gjerningsmann er uvanlig sterk. Politiet utfører også dårlig etterforskning.
- JURYEN har en lite kritisk holdning til bevisskravet, liten forståelse for bevisbyrdereglene og legger for mye vekt på vitneforklaring. De dømmer i de tilfeller tiltalte er tidligere straffet eller der man har fordommer i forhold til forbryteren.
- SAKEN gjaldt narkotika.

¹⁷ Bratholm, Anders og Ulf Stridbeck 1998, s. 333

-TILTALTE gjør dårlig inntrykk i retten og lager vanskeligheter for forsvaret. Tiltalte er utlending og ordfattig.

-AKTOR er ikke objektiv. Årsaken til dette er en "tradisjonell rolleforståelse", der påtalemyndigheten har et ønske om å få tiltalte dømt.

Politi og påtalemyndigheten ble sett på som 18 % av feilbildet (ca. 1/5). Få mente at stor arbeidsbelastning hos politiet var årsaken til de feil som ble gjort.

Dommerne ble sett på som 29 % av feilbildet, dvs. nesten 1/3. Ingen forsvarere mente arbeidsbelastning hadde noen betydning. Den vesentlige forklaringen er mangel på objektivitet og lettvint holdning til beviskrav hos dommerne. Noen mente at lagmannen i sin rettsbelæring "styrer" juryen mot et ja-svar på skyldspørsmålet.

Juryen ble sett på som 10 % av feilbildet, tiltalte 18 % (ca. 1/5, dvs. det samme som for politi/påtalemyndighet), og forsvarer 2 % (95 % av forsvarerne svarte ikke på spørsmålet om hvilken betydning de selv har for antatt feilaktige dommer. Uansett kan man vanskelig tro at de ville uttalt seg realistisk om noe som direkte gjelder deres eget arbeid).

Sakens art gav 23 % feilbilde. Narkotikaforbrytelser og sedelighetsforbrytelser er spesielt fremhevet som saker det hersker fordommer mot. I slike saker har påtalemyndigheten som hovedregel fordelen på sin side.

Sakkyndiges betydning ble ikke kartlagt i denne undersøkelsen.

Sammenligning:

Sammenlignet med advokatene i min undersøkelse er det mye av de samme synspunkter når det gjelder hva som går galt i rettsalen. Politi og påtalemyndighet er ikke objektive nok, og har ønske om å få en domfelt. Juryen for lite kritisk til de bevis som føres og legger for stor vekt på politiforklaringer. Dommerne er også for lite kritisk og styrer ofte juryen i sin retning.

I begge undersøkelsene nevner man momenter ved sakens art og tiltalte som kan ha innvirkning. En felles oppfatning er at narkotikasaker og saker der tiltalte er gjenganger (tidligere dømt) er problematiske. Videre ser en at forsvarerne i Bratholm/Stridbecks undersøkelsen legger mindre vekt på arbeidsbelastningens betydning, mens noen av

advokatene i min undersøkelse trekker ressursmangler frem som et stort problem. I min tillitsundersøkelse trekker forsvarerne frem også positive oppfatninger av rettsvesenets aktører, mens i sammenligningsgrunnlaget er det bare fokus på negative faktorer, da utgangspunktet her er å kartlegge ulike årsaker til antatte feil ved domsavsigelser.

Bratholm/Stridbecks undersøkelse:

I Bratholm/Stridbecks undersøkelse uttaler bare 8 % av forsvarerne at politi og påtalemyndigheten stiller dårlig forberedt når de møter som aktor for domstolen. 62 % mener forberedelsen er god.

I situasjoner der politi/påtalemyndighet er dårlig forberedt, er mer enn halvparten av forsvarerne ”enig eller nærmest enig” at det fører til frifinnelse, noe som 83 % av strafferettsadvokatene anser som riktig resultat. Forsvarsadvokatene mener med dette at dersom politi og påtalemyndighet er dårlig forberedt, er det i stor grad til fordel for tiltalte.

Sammenligning:

De fleste i Bratholm/Stridbecks undersøkelse synes at påtalemyndigheten er godt forberedt, og når de ikke er det, fører det i hovedsak til frifinnelse. Feildømming skjer ikke i stor grad.

Mine intervjuobjekter nevner at feilmarginen i rettssystemet heller mot at man får ca. 20 % frifinnelser, og at opptil denne grensen vil frifinnelser være greit (se pkt. 4.2.1). En advokat i tillitsundersøkelsen er enig med at dårlig forberedelse fra politiets side generelt fører til frifinnelse, en annen sier at feil tiltalebeslutning og bevisvurdering kan ha innvirkning på dommens resultat i negativ retning, altså feildømming til ulempe for siktede.

I min tillitsundersøkelse er det at politiet ikke alltid er godt nok forberedt i større grad sett på som kritikkverdig (se pkt. 3.4.1).

4.3 Forsvarerkontroll

I tillegg til domstolenes kontroll av politi og påtalemyndighet (fremstilt ovenfor), spiller også forsvarerne en viktig rolle som kontrollører av politiets og påtalemyndighetens arbeid. Ikke bare har forsvarere en faglig kunnskap som gjør at de kan utøve kontroll.

De har også en stilling i saken som politiet og påtalemyndighetens motpart, klientens hjelper, og har således rettslige midler til disposisjon for sitt kritiske arbeid. Et eksempel på dette er adgangen til å kreve etterforskningsskritt, jf. § 241. At systemet gir forsvarer adgang til å bryte inn der denne mener noe er feil eller trenger større opplysning, bidrar også til å øke tilliten til systemet. Mulighet for kritikk skaper tillit.

Ut i fra dette kan vi konkludere med at makten til politiet bare går til et visst punkt, med mindre dommere og advokater gjør en dårlig jobb.

Når det gjelder forholdet mellom domstolene og forsvareren har litteraturen¹⁸ definert begge instanser til å ha samme mål i å finne sannheten, men at de likevel ikke alltid samarbeider. Hvordan situasjonen er beskrives slik:

Retten er den nøytrale oppmann og forsvareren i prinsippet rettens hjelper i arbeidet med å finne den rettferdige og riktige avgjørelse. Men det kan bli en konflikt mellom dem da retten ofte avskjærer forsvarers spørsmål og domfeller i strid med forsvarers syn. I en del tilfeller skyldes det nok dårlig forsvarerarbeid, men noen ganger svikter dommerne og legger konsekvent til grunn politi og påtalemyndighetens uttalelser og mener at de automatisk innehar den rette løsningen. Sakens utfall kan i større eller mindre grad kan avhenge av hvilken dommer som har saken. Langback nevner 3 subjektive faktorer som kan slå ut:

”ulik prinsipiell holdning til bruk av varetekt, ulik sans for de individuelle skjebner, ulik grad av selvstendighet i forhold til påtalemyndighetens syn”¹⁹.

Dette viser at flere av utsagnene fra min forsvarerundersøkelse som gjelder domstolenes lite kritiske holdning overfor politiet, at dommerens subjektive holdning kan ha betydning for saken og at man domfeller, i stor grad er reelle. Blir kanskje forsvarerens kontrollvirksomhet også til en viss grad begrenset av domstolene?

¹⁸ Langback 1996

¹⁹ Langback 1996, s. 117.

4.4 Politiets forhold til frihet og maktmisbruk

Her presenteres den tredje ”kontrollfaktoren” som gjør at systemet fungerer som det skal, nemlig politiets egenkontroll.

Friheten politiet har innenfor de rammer som er satt (regelverk og kontroll) gir politiet makt (jf. pkt. 3.3.1). Det er politiet som bestemmer om og hvordan noen av oppgavene de har i straffesaker skal utføres. F. eks er det politiet som har ansvaret både for iverksettelsen og utførelsen av etterforskningen, se § 225.

De ytre grensene er satt ved regelverket og kontrollvirksomheten som blir utført. Men det er all grunn til å tro at det ikke bare er disse faktorene som setter grenser for maktmisbruk. Også politiets egen vilje og mål innskrenker en slik anledning. Politiet ønsker mest sannsynlig å arbeide på en slik måte at de opprettholder tillit i samfunnet. Behovet for tillit er absolutt tilstede og uten denne tilliten vil politiet få problemer med å utføre et godt arbeid i samfunnet og å forsvare sin egen eksistens overfor dette. Maktmisbruket begrenses pga politiets egeninteresse, da de ellers kan undergrave seg selv. Det er logisk at politiet ønsker å sile bort saker, da de ikke er tjent med å føre de som vil ende med frifinnelse. Frifinnelser betyr tap, og dette tåler politi og påtalemyndighet lite av hvis de skal opprettholde tilliten i domstolene og i samfunnet.

Nå bør man vel for øvrig anta og tro at politiet utfører en god jobb ut i fra ønsket om å utføre kvalitetsmessig godt arbeid, ikke bare pga at de er underlagt tvangsfaktor og må stå til ansvar for andre.

At politiet har en egeninteresse i å kontrollere seg selv kan således være en av forklaringene på at politiet har tillit fra forsvarernes side. Noen av forsvarerne i min undersøkelse uttaler også at de tror det finnes en vilje hos politiet til å være lojale mot den rolle de skal ha i systemet (se pkt. 3.3.1).

4.5 Forsvarerrollens betydning

Formålet i dette kapittelet er å finne forklaringer på at forsvarerne har tillit til tross for all kritikken de har kommet med. Som to forklaringer har jeg lansert lovreguleringen og intern kontroll i systemet. Den tredje forklaringen ligger i forsvarerrollen. Før jeg går nærmere inn på dette vil jeg presentere hva forsvarerrollen innebærer av oppgaver.

4.5.1 Forsvarerrollen generelt i straffesaker

4.5.1.1 Ivaretaking av klientens interesser

Forsvarerens rolle i en straffesak er å ivareta klientens interesser mot politi og påtalemyndighetens angrep. Innenfor de rammer som er tillatt, skal forsvareren få frem alt som kan svekke politiets og påtalemyndighetens bevisførsel om skyldspørsmålet, og øke sjansen for å mildne dommen enten ved lavere straffeutmåling eller mildere straffebud.

4.5.1.2 Varetektsfengsling

Ved spørsmål om varetektsfengsling er forsvarerens oppgave først og fremst å få siktede løslatt. Ellers skal han være tilstede som en sikkerhetsgaranti for at ting går riktig for seg (samfunnsfunksjon) og være en talsmann for siktede (funksjon for siktede).

4.5.1.3 Etterforskningsfasen

Det er derimot sjelden det bør bli, eller blir, foretatt noe skritt fra forsvarers side i etterforskningsfasen. Men forsvarer kan få en viktig oppgave i å se til at også opplysninger som er fordelaktige for klienten blir søkt. Begjæring av etterforskningsskritt til avkreftelse av mistanke kan foretas etter strpl. § 241 (mistenkt), eventuelt § 265 1.ledd 3.pkt.(tiltalt)

Forsvarerne i undersøkelsen min er litt uenige om hvilke oppgaver som hører til politiet å utføre og hvilke oppgaver forsvareren skal skjøtte på dette nivået i saken. (Dette kan ha hatt betydning for de svarene som er gitt i forhold til objektivitetsplikt og etterforskning).

Den største uenigheten gjelder spørsmålet om hvem som har ansvar for å iverksette og å utføre etterforskning.

Om det er forsvarer eller politi som skal passe på at tilstrekkelig etterforskning blir foretatt sies den ene forsvareren at han *”voldsomt sjelden går inn i en etterforskning, og har liten forståelse for at advokater, unntatt i økonomisaker, skal være tilstredende under avhør o.l.”* Denne forsvareren tar sjelden initiativ til etterforskning hos politiet og mener at det ikke er hans jobb. Han sier at en innblanding vil bryte med systemet og eventuelt brukes mot klienten senere i saken. Han plasserer ansvaret for etterforskningen helt og holdent hos politiet. *”Mitt utgangspunkt er at det er politiet sin jobb, det ligger utenfor min oppgave som advokat.”*, sier han.

En annen forsvarer mener derimot at *”det også ligger et ansvar hos forsvarerne i å ta opp spørsmål under etterforskning og be om at det-og-det etterforskningsskrittet blir tatt”*.

Sammenholder vi denne uenigheten med regelverket har advokatene egentlig rett ved begge innfallsvinkler. Objektivitetsplikten følges av politiet på egen oppfordring (jf. pkt. 3.4.3). Derimot kan forsvarerne også begjære etterforskningsskritt, og av dette følger det at det er adgang for forsvarer til å blande seg inn i etterforskningen. Da det er forsvarers selvpålagte og aksepterte generelle oppgave å være ”vaktbikkje” overfor politiet, kan det likeså være en plikt. Men slik innblanding skal bare skje i den grad det er nødvendig for å ivareta klientens interesse, noe som også påpekes av forsvarerne.

4.5.1.4 Avhør

Dersom forsvarer er tilstede ved avhør, skal forsvareren passe på at avhøret skjer på en akseptabel måte, og gi råd til siktede hvorvidt han bør si noe og hva han bør forklare seg

om. Forsvarers tilstedeværelse kan videre legge en demper på etterforskers pågang. Ulempen er at siktede med forsvars tilstede kan blir sterkere bundet av avhørsforklaringen på et senere stadium i saken.

4.5.1.5 Subjektivitet, uavhengighet og seriøsitet

Forsvareren har ingen plikt til å være objektiv. Han behøver heller ikke redegjøre for eventuell tvil om en klients uskyld eller gjøre motparten oppmerksom på bevis som er oversett. En begrensning ligger i at han ikke skal handle mot bedre vitende, f. eks lyve dersom han vet klienten er skyldig.

Forsvareren har videre en uavhengig og fri stilling i forhold til både politi/påtalemyndigheten og domstolene. Advokater skal ikke la seg herse rundt av de andre aktørene og skal sette grenser der han/hun mener det er nødvendig.

Aktørene i rettsalen har en berettiget forventning om å møte en seriøs forsvarer. Det er viktig for saken at forsvarer utviser respekt, høflighet og etablerer et godt samarbeid med de andre aktørene. Derimot kan det kan være berettiget å vise aggressivitet i blant, men det skal i størst mulig grad skje konstruktivt og ikke overilt.

4.5.1.6 Skillet forsvarer-klient

Det er viktig å understreke at det er et skille mellom forsvarer og klient. Forsvareren forsvarer ikke selve forbrytelsen, men klienten. Det er klienten som har status som den ene part i saken, mens forsvareren bare er dennes hjelper.

4.5.2 Forsvarerrollen og brudd på maktubalansen

Politiet har mer makt enn klienten. Den makt som politiet har, kommer av den posisjon som er tildelt organet: Det er lovens vokter og har således regelverket på sin side i en pågripelsessituasjon. Politiet har også ressurser, kunnskap og kompetanse tilgjengelig,

og kan legge frem mye bevis i en rettssak. Pga av regelverket og ressurser har de kontroll over handlingsforløp og i stor grad resultatet av sine handlinger.

Alt dette står i stor kontrast til klientens situasjon, som i utgangspunktet er i en situasjon tilnærmet avmakt. Han har få, om ingen ressurser, lite kunnskap og liten kontroll over situasjonen.

Her kommer viktigheten av å ha en forsvarer inn i bildet. Forsvareren er med på å utjevne den ulikhet mellom politi/påtalemyndighet og klient som foreligger.

Forsvareren har både kunnskap og i en viss grad adgang til å styre handlingsforløpet, og dermed delvis kontroll over resultatet. At forsvareren bringes inn i saken fører således til et brudd på den opprinnelige maktubalansen.

4.6 Forsvarerrollen og dens betydning for hovedoppfatningen om tillit

Hovedmengden av svarene fra forsvarerne i undersøkelsen min er kritikk av politiet, og man kan lure på om advokatene har svart uærlig om tillit eller om en slik hovedoppfatning faktisk er forenelig med å gi mye kritikk?

Det å være forsvarer innebærer i betydelig grad å være i opposisjon til og å føre kritikk mot politi og påtalemyndighet for å ivareta klientens interesser. Dette kan leses ut av de regler som ble presentert foran. Sammenholder vi disse reglene med de regler som politiet må følge, for eksempel om objektivitetsplikten, ser en at det eksisterer, og skal eksistere, et motsetningsforhold mellom politi og forsvarer som følge av deres definerte roller. At det forekommer mye kritikk må forventes av den jobben forsvareren skal gjøre. Kritikken viser at han tar oppgaven sin seriøst og jobber effektivt for klienten. Som nevnt har forsvareren ingen plikt til å være objektiv, og han har få rettslige rammer for sin opptreden (i motsetning til politiet). Det er stor sjanse for at forsvarerrollen har hatt innvirkning på hvor mye kritikk som har blitt fremsatt, ikke bare i tillitsundersøkelsen, men også i media. Hovedsynspunktet er uansett tillit, og det virker som det skal en del før advokatene forandrer dette standpunktet. Svaret er således at mye kritikk kan være forenelig med tillit.

Hvor grensen mellom tillit og mistillit går er derimot vanskelig å definere. Advokatene i undersøkelsen min sier ikke noe om hvor mye som skal til før tilliten forsvinner/svekkes alvorlig. Dessuten blir tillit sagt å være relativt, noe som også gjør det vanskelig å sette en grense. Man kan på grunnlag av det siste momentet også stille spørsmål om det kan settes noen klar grense eller om overgangen vil være mer flytende.

Selv om dette motsetningsforholdet ikke fører til mistillit, skal det poengteres at det er ulike måter man kan håndtere situasjonen på. Motsetningsforholdet bør ikke strekkes lenger enn det som er nødvendig for at man skal kunne oppfylle sine oppgaver som forsvarer og politi/påtalemyndighet på en god måte. Usaklighet og et høyt konfliktnivå er sannsynligvis ikke ønskelig fra noen av partene, dette fordi politi og forsvarer samtidig også har et samarbeidsforhold. Hvordan dette forholdet skal fungere blir i litteraturen beskrevet slik:

Politi og påtalemyndigheten er forsvarerens (og klientens) motpart i alle straffesaker. De er ressurssterke, vinner de fleste sakene og besitter stor makt. Makten består i blant annet i fysiske midler som adgang til å ransake og å pågripe. Faren for maktmisbruk er da tilstede.

Om forsvarere møter en lydhør motpart varierer. De ganger forsvareren opplever motstand er det viktig å se politiet og påtalemyndighetens oppgaver i et videre perspektiv enn det som gjelder i den konkrete sak. Politiet skal håndheve lov og orden og straffesystemet må derfor ivareta allmennpreventive hensyn så vel som den konkrete rimelighet og rehabiliteringshensyn. Balansegangen mellom disse vil derimot variere etter politisk syn.

Partene må også være seg bevisst at de spiller roller, og at det er rollene som er delvis skyld i konfliktmønsteret. Partene er ikke ”motstandere” i en ”konkurranse”, men har egentlig samme mål: nemlig rettferdigheten. Politi og påtalemyndighet er således i stor grad en samarbeidspartner for forsvareren. Negative holdninger fra forsvareren viser dårlig skjønn og vil slå tilbake på klientens situasjon.

Forsvarerne i undersøkelsen min har uttalt seg om motsetningsforholdet mellom politi/påtalemyndighet og forsvarer, hvordan det er og hvordan det bør være.

Først fastslår forsvarerne at det er et kontradiksjonsforhold mellom partene i saken (politi/påtalemyndighet og forsvarere) som følge av deres roller, men at dette ikke går ut over hovedtilliten.

En advokat sier: ” *Jeg tror at når man snakker om tillit/mistillit så er jeg ikke sikker på om det er de rette begrepene å bruke. Det er et konfliktforhold og jeg mener at man må være veldig anerkjennende på at vår jobb er å stå i konflikt, altså i kontradiksjon, med politiet.* ”

I forlengelsen av dette sies det også at ” *spesielt som fast forsvarer for notorisk kriminelle vil det foreligge en konflikt mellom forsvarer på den ene side og politi påtalemyndighet på den andre* ”.

Derimot har advokatene ulike oppfatninger av hvordan denne kontradiksjonen kommer, og bør komme, til uttrykk. Alle forsvarere retter kritikk mot politiet og dets arbeid, men det er ulike måter å gjøre dette på. Om nyanseforskjeller av kritikk forteller en advokat at:

” *Det er forskjell på kritikk og kritikk. Profesjonelle aktører skjønner at en har en jobb å gjøre. I en sak med mye medieomtaler har politiet ‘no hard feelings’ for at forsvarerne gjør jobben sin og går ut i media med mottrekk til hva politiet har sagt. Dersom en holder et saklighetsnivå, kan en også gjerne være krass. At jeg sier at ‘jeg finner det helt uakseptabelt at dere gjennomførte den ransakingen’, er helt greit. Men det kreves en viss proporsjonalitet, at det en snakker om fortjener den ordbruken en bruker. Og jeg synes ikke det er så vanskelig, jeg kan ikke huske at noen har blitt uvenner med meg av den grunn. Tvert imot. Noen ganger kan man le litt av det på bakrommet.* ”

En forsvarer har klaget en del saker inn til SEFO for utilbørlig opptreden, uten medhold, men har opplevd at politiet har tatt det på en profesjonell måte. Han tror samtidig at de ikke tør annet enn å ”oppføre seg” overfor advokater, noe som kan samstemme med klienters utsagn om at politiet er mer reserverte med advokat tilstede.

En annen forsvarer mener også at kritikken bør være konstruktiv og ”fair”, men at det er lov å si fra, og sier at hun ” *aldri har prøvd å lure dem eller være uærlig* ”. ” *Men jeg*

har reagert og blitt veldig forbanna på ting som jeg har blitt fortalt, og som jeg tror på.”

4.7 Vurderinger av kritikken i undersøkelsen

Kritikken kommer på ulike områder, både innenfor de oppgaver som faller innenfor forsvarerrollen å til ivareta i en straffesak og de som faller utenfor.

Når det gjelder organisering av ressurser og prioriteringer har forsvarerne mange uttalelser om at denne er for dårlig hos det norske politi. Hvordan det norske politi er organisert, dets politiske prioriteringer og ressursbruk, er egentlig noe som ikke har sammenheng med de oppgaver som hører til forsvarerrollen. Dessuten er det ikke bare politiet selv som tar bestemmelser på de nevnte områder, men også Regjeringen og Stortinget.

Den resterende kritikk som kommer frem er for så vidt relevant ut fra yrkesrollen til forsvarerne. Kritikken retter seg mot områder som forsvareren har ansvar for i sitt arbeid, som for eksempel at objektivitetsplikten overholdes, at etterforskningen er grundig, at avhør av klienten foregår på en respektabel måte, at tiltalebeslutningen blir riktig og at forsvareren får nok informasjon og i tide. Det forsvarerne sier på disse områdene vil da ha større validitet enn det de sier om organisering, ressurser og effektivitet.

Kritikken som er gitt er derimot ikke like godt begrunnet til alle tider. Noe er bare påstander som forsvarerne kommer med og som det ikke blir gitt noe nærmere forklaring på hvorfor de mener eller hva som er grunnlaget for den. Likevel er all kritikken de har kommet med interessant, da det illustrerer meninger som finnes i forsvarermiljøet. Nå skal det jo sies at den forsvarerkritikken som er godt begrunnet ikke nødvendigvis gir uttrykk for det representative av hvordan tilstanden er på gjeldende område. Forsvarernes uttalelser er et resultat av erfaringsbasert læring. De trekker slutninger ut fra de observasjoner de har gjort, og har generalisert ut i fra dette.

5 Forsvarernes oppfatninger av å kritisere i media

En del av den kritikken som forsvarere generelt kommer med, blir kanalisert gjennom media. Hvordan denne prosessen fungerer og i hvilken grad den blir benyttet, har forsvarerne i undersøkelsen uttalt seg litt om.

5.1 Hva forsvarerne i undersøkelsen sier om media, uttalelser og fremstillinger

5.1.1 Om forsvarernes egne medieuttalelser

På spørsmålet om de selv hadde uttalt seg i media, svarte de fleste forsvarerne bekreftende. De har kritisert politiet gjennom media på et eller annet tidspunkt, noen ganger på eget initiativ, men oftest på forespørsel fra journalister. Uttalelsene gjelder både enkeltsaker og mer generelle temaer.

Flere av dem har en del restriksjoner på hva de uttaler seg om, blant annet er en forsiktig med å uttale seg i fortløpende, konkrete saker.

Det påpekes at forsvarere, i forbindelse med spørsmålet om en skal uttale seg eller ikke, må huske det grunnleggende om at advokaten skal ha et samtykke og drøfte med klienten om det er dennes ønske å gå ut i media.

5.1.2 Kritikkens form og frekvens

Måten man fremstiller kritikken på er av stor betydning for forsvarerne selv.

Men strafferettsadvokatene understreker at det ikke er noe poeng i å *"hyle og skrike"* i media for hver straffesak en har. Det blir sagt at *"det fører sjelden noe sted hen."*

Forsvarerne mener således at det er viktig å fremstille ting på en fornuftig måte. De fleste forsvarere mener at det ikke er nødvendig å dra fram *"storslegga"* bare fordi man har et kritisk standpunkt, og at en bør følge *"en høflighetskodeks"*.

En forsvarer mener at kritikkmuligheten også brukes for ofte og noen ganger feil. Hun sier: *"Det er litt trist at det er noen advokater som hele tiden sier at 'dette er det verste jeg har opplevd' for da blir det ulv-ulv."*

5.1.3 Er forsvarerne korrekt gjengitt i media?

Her spriker svarene veldig. Noen mener ja, noen nei og noen synes det er varierende.

Noen sier at de ikke lenger uttaler seg, fordi man har negative erfaringer fra tidligere der forsvarerne ikke har blitt korrekt gjengitt av journalister.

Det som media klarer å fremstille riktig er, ifølge forsvarerne, enkle saker og ukompliserte uttalelser. Noen av advokatene prøver å forsikre seg ved å *"kontrollere ting som er viktige, spørre hva de fikk med seg og be om å få det opplest"*.

Ting som ikke blir riktig, skyldes for det første at media er for opptatt av salgshall og bruker feil fokus, mener en av advokatene. Klipping, overskrifter, ingress og vinkling som blir brukt i fremstillingen av saker, gir ikke alltid riktig resultat.

Kunnskapen til journalistene vurderes av de fleste av forsvarerne til å være dårlig *"både på juss og fakta"*. Og journalistene *"klarar ikke å skille mellom klient og advokat"*.

Noen advokater mener derimot kunnskapen er *"er veldig varierende, fra det parodisk helt elendige til helt ok kunnskapsnivå"*. *"Det er forskjeller der som i alle andre yrker."*

En påstand er at riksavisene er verst på dette området. En annen har *"ofte vanskeligheter med å kjenne igjen saken når det er lokalavisene som skriver"*. *"Men så har de jo mye større ord når du leser om sakene i VG og Dagbladet."*

Forsvareren begrunner det med at journalister i lokalaviser skal dekke mange områder slik at en ikke kan forvente at denne vet *"hva som er forskjell på ditt-og-datt"*.

5.1.4 Hvorfor forsvarere går ut i media med kritikk av politiet

En forsvarer påpeker viktigheten av å informere allmennheten om hva som skjer i politiet og mener det er viktig å være en kontrollpost og avdekke alvorlige feil hos politi og påtalemyndighet som bør påpekes i offentlighet.

Andre mener at forsvarerne bruker media da det kan gagne klienten med publisitet.

Men ikke alle forsvarerne mener at uttalelser i media nødvendigvis vil være til klientens fordel. Å kommentere saker kan være både til gunst og ugunst for klienten alt etter hvem man forsvarer. En forsvarer mener at det i sedelighetssaker vil være ugunstig å i det hele tatt "åpne kjeften". Å kommentere at en klient hevder sin uskyld kan være greit. En av forsvarerne mener kategorisk at man aldri er tjent med at saken er i media.

En tredje grunn til at forsvarere går ut i media er fordi det er et behov for nyansering. *"Det er ikke unikt at man leser om saken sin i pressen og får en helt annen fremstilling der enn slik man selv oppfatter den. Da er det nødvendig å gå ut i pressen og gi et korrektiv."*

Advokatene mener at det som oftest er politiet som går først ut i media.

Den siste grunnen forsvarerne oppgir for at de går ut i media, er at det i den siste tid har vært behov for å kommentere faktorer i enkelte saker som behøver å bli gitt oppmerksomhet, for eksempel lekkasjer, forhåndsprosedyrer og utenksom kommentering av etterforskning.

5.1.5 Påvirker media politiet?

En advokat tror i utgangspunktet at media har liten innvirkning på et profesjonelt politi. Han har derimot en liten modifikasjon og sier at politiet selvsagt kan blir påvirket i den grad de bare er vanlige mennesker.

En annen modifikasjon blir gitt for etterforskningens effektivitet. Dersom media er ”på hugget” kan det virke inn slik at etterforskningstempoet går opp. Timingen media bruker kan være en slik påvirkningsfaktor. Som eksempel nevnes Bastiansen-saken der det gikk et program om de etterlatte på TV 2 dagen før saken skulle for retten. (I denne saken førte programmet ikke til noen forandringer da etterforskningen var ferdig).

En av forsvarerne mener politiet blir påvirket, da det i Oslo finnes en link mellom media og politi som er ”farlig” og gir grunnlag for politisk makt. Hun sier: *”I Oslo er det VG som har best kontakt med politiet og får sakene først.”*

5.1.6 Har media tillit til politiet?

Forsvarerne mener at det i stor grad ikke er et vurderingstema hos media hvorvidt journalister har tillit til politiet eller ikke. Advokatene tror media i er mer opptatt av vinklinger, salgshall og nytteverdi.

En av forsvarerne tror ikke media har tillit til politiet, men heller ikke til forsvarere. En annen mener at media ikke har altfor stor tillit, men større tillit til politiet enn hva forsvarere har. En advokat mener at media burde være mer kritiske til politiet, spesielt siden de kjenner en av de verste sidene med politiet, nemlig lekkasjebildet. Forsvarerne flest tror også media faktisk har blitt mer skeptiske etter de siste årenes mediasaker, eksempelvis Birgitte Tengs saken. Disse har gjort til at media har fått opp øynene for at politiet ikke er helt objektive. Dette gir seg også utslag i at media selv driver med parallell etterforskning.

En av forsvarerne synes derimot at *”media virker å være ganske nøytrale”*.

5.2 Hvorvidt er det som skrives i aviser representativt for forsvarernes syn?

I innledningen stilte jeg spørsmål ved om det inntrykk media gir av at forsvarerne har liten tiltro til politiet stemmer med virkeligheten for mine intervjuobjekter. Dette spørsmålet må svares benektende.

For det første er hovedoppfatningen hos forsvarerne i min undersøkelse tillit, noe som ble fastslått allerede i kapittel 3.

En forsvarer sier også at de kritiske uttalelsene man ser i aviser og på TV

” ikke er dekkende sånn generelt når det gjelder tillit til politiet”. ”Det er nok enkelte saker som blir blåst opp, og så tror man kanskje at forsvarere har veldig stor mistro til politiet.”

For det andre mener forsvarerne at det som skrives i avisene ikke alltid stemmer med deres egne opprinnelige utsagn , og jeg konkluderer ut i fra uttalelsene presentert i pkt. 5.1 og underpunktene at forsvarerne mener en ikke bør stole 100 % på at det som står i avisene representerer forsvarerens mening. F. eks sier forsvarerne at de ikke alltid blir korrekt gjengitt.

En forsvarer utdyper dette ved å si at det som blir fremstilt til dels er feilaktig pga. medias ønske om å selge informasjon. *”Journalister ringer til advokaten og sier ’ja, dette er vel voldsomt kritikkverdig, ja eller nei?’, og så står det etterpå i avisen at ’advokat’ sann-og-sann ’ er dypt rystet’.”*

Media er således den som selv setter dagsorden på veldig mange ting, og det kan få negative følger for forsvarerens del da fremstillingen i media kan være noe forsvareren ikke står for.

5.3 Hvilken betydning har mediefremstilling og medieadgang for forsvarernes tillit til politiet?

Det vil ha innvirkning på forsvarernes tillit til politiet dersom politiet fikk lettere adgang til media enn forsvarerne, og dersom politiet utnyttet denne muligheten. Forsvarerne mener at politiet som regel er først ute med uttalelser i media om en sak. Men det advokatene sier om at de blir ”nedringt” av pressen, tyder det på at tilgangen også er stor for forsvarere.

For det andre vil det ha betydning for tilliten om politiet i media ble generelt ble fremstilt i et bedre lys enn forsvarerne. Basert på det forsvarerne sier tror jeg kanskje de synes det finnes en slik svak tendens, men at bildet er i ferd med utjevne seg.

Forsvarerne tror at media, selv om de i utgangspunktet har mer tillit til politiet enn forsvarerne, har fått en mer kritisk holdning til politiet.

Videre er det grunn til å anta at de feilsiteringer og feilfremstillinger fra journalistenes side som rammer forsvarerne, også rammer politiet. I dette ligger også en modifikasjon.

Selv om ikke forsvarernes tillit til politiet blir påvirket av disse to faktorene (adgang og fremstilling) i nevneverdig grad, er spesielt mediefremstilling og journalisters oppførsel likevel momenter som er med på å påvirke forholdet mellom politi og forsvarere. Både politiet og forsvarerne mener at media kan være en katalysator mot et mer konfliktfylt forhold dem imellom. Dette kan illustreres ved en sammenligning mellom min undersøkelse og noen andre kilder:

1. Spesialoppgave om politiets forhold til media under etterforskning av straffesaker.

Oppgaven gjengir en kvantitativ undersøkelse der man har spurt politiet om deres forhold til media. Intervjuobjektene i undersøkelsen er i stor grad ledende tjenestemenn (politimester) eller andre tjenestemenn som har hatt mye kontakt med media (pressetalsmenn).

Politiet har i denne undersøkelsen uttalt om forholdet til forsvarere at ”i store vanskelige saker kan mediepresset føre til at det blir en noe amper stemning”²⁰.

Også forsvarerne i min undersøkelse trekker frem store mediesaker som konfliktfylte, mens i de små og mer rutinemessige sakene er samarbeidet bedre (selv om det også er påpekt problemer her). Advokatene har også fremhevet media som en årsak til konfliktforholdet. Media setter forsvarer og politi opp mot hverandre og fremstiller partenes uttalelser til å stå i skarp kontrast med hverandre.

Derimot mener politiet i denne undersøkelsen at mediene ofte ikke er sitt ansvar bevisst når det gjelder uskyldspresumsjonen i slike store saker. Dette ser for meg ut som om de

²⁰ Kandidat 123 og 155 2002, s. 17.

mener at en del av forhåndsdømmingen og subjektiviteten er det media selv som står for, og at uttalelsene ikke nødvendigvis er slik politiet fremsatte dem.

På den annen side sier politiet i denne undersøkelsen at de generelt blir greit fremstilt i media, og at det er *”riktig at mediene stiller politiet, som det makt- og myndighetsorgan det er, i et kritisk søkelys”*²¹. Dette står i kontrast til hva forsvarerne i min undersøkelse sier om sitt forhold til media, da de ikke er like fornøyd med de fremstillinger som har blitt gjort. Det ser kanskje ut som at politiet er mer tilfreds med medias gjengivelser enn forsvarerne er?

I spesialoppgaven blir det fra politiets side sagt at riksmediene er mer utålmodige og kritiske enn lokalmediene. Riksavisene sies å ofte være enkle i fremstillingen, noe som kan skyldes at de skal presentere nyheter fra hele landet, og at detaljer som kan være viktig for sammenhengen derfor blir utelatt. De spurte mener at lokalpressen er grundigere i saksfremstillingen. Dette er i hovedsak omvendt av det forsvarerne i min undersøkelse mente. Flere av dem sier at lokalavisene, eksempelvis Aftenposten Aften, gjør dårligere arbeid og har mindre kunnskap enn riksavisene. En forsvarer mente derimot i stor grad det samme som politiet.

2. Ann I. Mathiassen "A perfect match".

(Undersøkelsens innhold er gjengitt i pkt. 3.3.7).

Mathiassen sier at media er blitt mer skeptiske og ikke lenger har den godtroende holdningen til politiet som eksisterte på 60 og 70-tallet. Det at media er mer kritisk, gir forsvarere større spillerom og bedre adgang på dette området.

Dette er sammenfallende med noen av synspunktene som kom frem i min oppgave. Man tror denne nye skepsisen kommer av at de store sakene som har versert de siste årene, eksempelvis Liland-saken, Bjugn-saken og Birgitte Tengs saken, har vist at politiet ikke er feilfri. Derimot synes noen av intervjuobjektene i min undersøkelse fortsatt at det er et litt for tett samarbeid mellom politi og media.

²¹ Kandidat nr. 123 og nr. 155 2002, s. 17

At forsvarere får god adgang til å gå ut i media fastslo vi ovenfor. Derimot er ikke ønsket om å benytte seg av denne adgangen alltid like sterkt tilstede.

De spurte forsvarerne i Mathiassens oppgave mener at politiet er for aktive i sin fremtreden i media i straffesaker, og at uttalelsene går lenger enn hva de har dekning for. Uttalelsene blir i så måte spekulative. Imidlertid er de spurte uenige om hvorvidt politiet har blitt mer aktiv enn tidligere, og om denne aktive holdningen springer ut fra politiets egne ønsker eller om den blir presset frem av media.

Intervjuobjektene mine sier også at det ofte er behov for å gå ut å nyansere det politiet har sagt og at politiet ikke bare informerer om saken, men går litt lenger og gjerne i siktedes disfavør. Derimot er det ingen synspunkter på om politiet er for aktive eller ikke. Forsvarerne hevder at politiet ofte er først ute, men om de mener dette skjer på eget initiativ eller på medias initiativ, ble de ikke spurt om.

Mathiassen sier at det ville være sannsynlig at forsvarere og politi ville spille på lag mot mediene, *”for selv om de har forskjellige oppgaver, så er ønsket om å få en korrekt saksfremstilling i pressen like stort hos advokatene som hos politiet. Dette er imidlertid ikke tilfellet”*²².

I min oppgave virker det som de fleste også ser media som bindeleddet mellom advokater og politiet når det gjelder uttalelser som blir gitt i aviser og på TV. Ingen av partene nevner noe direkte samarbeid mellom politi og strafferettsadvokater i dette henseende.

²² Mathiassen 2002, s. 106

6 Avslutning

6.1 Oppsummering og implikasjoner fremover

Konklusjonen for hovedspørsmålet i denne undersøkelsen er at forsvarerne som hovedregel har tillit til politiet, men at de likevel retter mye kritikk mot politi og påtalemyndighet. Denne tosidige tilstanden kommer i stor grad av at det å kritisere politiet er en del av en forsvarers oppgaver, samtidig som tilliten har et solid fundament i den faktor at det systemet som politiet er en del av, fungerer begrensende for politiets handlinger.

At forsvarerne synes de har et godt samarbeid med politiet, er en faktor som illustrerer den gode tilliten. Likevel mener forsvarerne at politiet har mulighet til forbedring av sitt arbeid på flere områder, særlig i forhold til objektivitetsplikten, etterforskningen og effektivitet i saksgangen. Forsvarerne innrømmer at også de kan spille en rolle i en slik utvikling, ved å prøve å skape et godt samarbeidsklima, være seriøs og konstruktiv i kritikken de kommer med.

Forsvarerne mener at media har vært med på å opprettholde det motsetningsforholdet som har eksistert mellom forsvarer og politi på et unødvendig høyt nivå. De mener derimot at media også er inne i en god utvikling når det gjelder å forholde seg mer nøkternt til politi og påtalemyndigheters utsagn, dette pga. de store straffesaker som har versert de siste årene. Journalister er påstått av forsvarerne å være opptatt av salgshall, vinklinger og å ha for dårlig kunnskap til at fremstillingen av straffesaker jevnt over blir riktig. Men det at journalister har blitt mer oppmerksom på hvordan virkeligheten er og har større fokus for dette, er noe som kan være med på å redusere det eksisterende motsetningsforhold til et nyttig nivå.

Ut i fra disse hovedtrekk ser det ut til at forsvarernes tillit til politiet i fremtiden ikke bare vil opprettholdes, men kanskje til og med styrkes. Dersom politiet blir mer åpne om sine egne feil og problemer, og viser en større vilje til å rydde opp i disse internt, vil dette sannsynligvis bringe politietaten til nye høyder i advokatenes øyne.

6.2 Begrensninger i oppgaven

En svakhet ved oppgaven er at ikke alle utsagn og påstander forsvarerne har kommet med er begrunnet. Dette fører til at ikke alle momenter, for eksempel i kapittelet om kritikk, er utfyllt slik at de gir et fullstendig bilde av de situasjoner og problemer som forsvarerne prøver å formidle. Grunnen til denne mangelen er at jeg ikke har gått inn og spurt advokatene om detaljer på alle områder. Da intervjuene forløp som samtaler, var dette et fenomen jeg oppdaget først ved redigering. Jeg fant derimot ikke behov for å ta ytterligere kontakt med forsvarerne, da denne ufullstendighet ikke påvirker oppgavens helhetlige fremstilling.

7 Litteraturliste

Aftenpostens internettssider. *Kritiserer politiets pågripelser på jobben* av Arnfinn Mauren Tilgang: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/> (mistet dokumentnummer) (sitert 31.08.2002)

Aftenpostens internettssider. *Politiet følger bare ett spor* av Arne M. Jonassen. Tilgang: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/d87060.htm> (sitert 22.06.1999)

Bachke, Ole A. Jr. *Forsvareren i straffesaker*. I: Advokater og deres tjenester, publisert av Den Norske Advokatforeningen. Oslo, 1990.

Bratholm, Anders og Ulf Stridbeck. *Rettsikkerheten i praksis - en empirisk undersøkelse*. I: Lov og rett: norsk juridisk tidsskrift. 1998, s.323-363.

Dagbladets Internettssider. *Juks og rasisme* av Ottar Jakobsen og Bernt blomquist. Tilgang: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2001/04/03/250872.html> (sitert 03.04.2001)

Hov, Jo. *Rettergang II – Straffeprosess*. Oslo, 1999.

Innstilling fra fellesutvalget nedsatt av Advokatforeningen og riksadvokaten om veiledende normer for uttalelser til offentligheten fra politiet og forsvarerne på etterforskningsstadiet. *Politiet og forsvarernes forhold til mediene under etterforskning av straffesaker*. Oslo, 2001.

Kandidat nr.123 og nr.155. *Politiets forhold til media under etterforskning av straffesaker*. Oslo, 2002.

Langbach, Tor. *Forsvareren*. Oslo, 1996.

Mathiassen, Ann Irén. *A perfect match – forsvarsadvokaters forhold til media*. Oslo, 2002.

Markeds- og Mediainstituttet A/S (MMI). *Personlig omnibus oktober 2002*, undersøkelse. Oslo, 2002.

Dokumentasjonprosjektets Internettsider. *Tillit*, Norske ordbøker. Tilgang: <http://dokpro.uio/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?alfabet=&renset=j&OPP=tillit>

Repstad, Pål. *Mellom nærhet og distanse*. Oslo, 1993.

Svenkerud, Herbert. *Cappelens Synonymordbok*. Oslo, 1981.

Lovregistre:

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22.mai 1981 nr. 25

1995 Lov om politiet (politiloven) av 4.aug. 1995 nr. 53

8 Vedlegg 1: Spørsmålene som ble brukt til intervjuene

1. Har du tillit til politiet generelt (politiorganet) og spesielt i forhold til politiets arbeid vedrørende straffesaker (politiets etterforskning, påtalemyndighetens bevisvurdering mht tiltalebeslutning etc)?
2. Hva er grunnene til at du har denne tilliten/mistilliten?
3. Mener du at objektivitetsplikten på etterforskningsstadiet blir overholdt i tilstrekkelig grad? (Er politiets etterforskning som regel bra nok, dvs. saklig, tilstrekkelig og ikke subjektiv?).
4. Fører påtalemyndighetens bevisvurdering som oftest til en riktig tiltalebeslutning synes du? Begrunn svaret.
5. Hvordan vil du karakterisere samarbeidet mellom forsvarer og politi og påtalemyndighet basert på egne erfaringer?
6. Hva tror du andre forsvarere mener om temaet. Har dine kolleger tillit til politiet tror du?
7. Hva mener du vil være en følge/konsekvens av at forsvarere har tillit/mistillit til politiet?
8. Foreslå tiltak som påtalemyndigheten kan gjøre for å bedre tilliten sin hos deg og forsvarerstanden.
9. Hvorfor går forsvarere ut i media med slik kritikk?
10. Har du kritisert politiets etterforskning gjennom media noen gang?

11. Mener du mediene har gjengitt deg korrekt ved de uttalelser om politiet som du har foretatt?
12. Føler du kunnskapene til journalistene er gode nok?
13. Tror du media vil ha innvirkning på politiet (og særlig deres etterforskning)?
14. Tror du media har tillit til politiet? Begrunn svaret.
15. Mener du at politiets faktumfunn som hovedregel blir lagt til grunn i straffesaker du har vært involvert i?
16. Mener du at dette har vært feil/riktig løsning i disse sakene?
17. Tror du de andre aktørene i en domstolsprosess (dommere, jurymedlemmer og legdommere) har tillit til politiet?
18. Tror du allmennheten har tillit til politiet og begrunn svaret ditt?
19. Tror du det kan ha en påvirkningseffekt på folk flest dersom de opplever at forsvarere har mistillit til politiet?